

PROF. DR. CSATH MAGDOLNA

VERSENYKÉPESSÉG ÉS INNOVÁCIÓ

SZAKMAI LEKTOR: DR. KÁPOSZTA JÓZSEF
NYELVI LEKTOR: DR. VISY BEATRIX

KORMÁNYZATI TANULMÁNYOK

NEMZETI KÖZSZOLGÁLATI EGYETEM
Vezető- és Továbbképzési Intézet

Szerzők:

© Prof. Dr. Csath Magdolna, 2016.

Szakmai lektor:

Dr. Káposzta József

Nyelvi lektor:

Dr. Visy Beatrix

Kiadja:

© NKE, 2016.

Felelős kiadó:

Prof. Dr. Patyi András
rektor

* * *

A kiadvány a

KÖFOP-2.1.1-VEKOP-15-2016-00001

**„A közszolgáltatás komplex kompetencia,
életpálya-program és oktatás technológiai fejlesztése”
című projekt keretében készült.**

NEMZETI
KÖZSZOLGÁLATI
EGYETEM

MAGYARORSZÁG
KORMÁNYA

SZÉCHENYI 2020

Európai Unió
Európai Szociális
Alap

BEFEKTETÉS A JÖVŐBE

TARTALOM

I. modul:

A versenyképesség értelmezése és elemzésének nemzetközi központjai.....	4
1. fejezet: Bevezetés, definíciók, elméleti és gyakorlati alapvetések.....	4
2. fejezet: A versenyképesség puha feltételei	9
3. fejezet: Versenyképesség-mérő nemzetközi intézmények és mutatószámrendszerek, regionális versenyképesség.....	15

II. modul:

A hazai versenyképesség mutatói nemzetközi összehasonlításban	22
1. fejezet: Adott időtávon mért versenyképességi eredményeink és azok értékelése a nemzetközi elemzések tükrében – Az alkalmazott módszertanok erős és gyenge pontjai.....	22
2. fejezet: A „jó állam”-kutatás versenyképességi vizsgálatai és néhány eredmény a V4-gyel való összevetésben.....	28
3. fejezet: A „jó kormányzás” mint versenyképességjavító tényező, különös tekintettel az üzleti környezetet befolyásoló szerepére.....	34

III. modul:

Az innováció fogalma, mérése.

Innovációs rendszerek, innovációs képességek	41
1. fejezet: Az innováció fogalma, K+F és innováció, nyitott innováció.....	41
2. fejezet: Innovációs képesség, nemzeti innovációs rendszer, innovációs indexek.....	45
3. fejezet: Klaszterek, ökoszisztémák, területi töke	54

IV. modul:

Az innováció állami szinten, innovációs gazdaság,

a kkv-k szerepe az innovációban	58
1. fejezet: Kormányzati innovativitás és agilitás.....	58
2. fejezet: A kkv-k és az innováció	65
3. fejezet. Mit teszünk az innováció-alapú gazdaság létrejöttéért?	69

I. MODUL: A VERSENYKÉPESSÉG ÉRTELMEZÉSE ÉS ELEMZÉSÉNEK NEMZETKÖZI KÖZPONTJAI

1. FEJEZET: BEVEZETÉS, DEFINÍCIÓK, ELMÉLETI ÉS GYAKORLATI ALAPVETÉSEK

A versenyképesség korunk egyik legnépszerűbb témája. Ritkán hallunk olyan politikai nyilatkozatot, amelyben ne szerepelne a versenyképes, versenyképesség kifejezés. A versenyképességet azonban sokan és sokféleképpen magyarázzák. Először is a versenyképességet a cégek és a nemzetgazdaságok szintjén egyaránt lehet értelmezni. Az értelmezés cégek esetén viszonylag egyszerű. A cégek, piacgazdasági körülmények között, akkor versenyképesek, ha képesek olyan termékeket és szolgáltatásokat kínálni a vevőknek, amelyekért azok hajlandók olyan árat fizetni, amely biztosítja a cég tartós nyereségességét, folyamatos fejlődését és tulajdonosai számára az elvárt hozamot. A cégek esetén tehát a hangsúly a nyereségességen van.

De mi a helyzet a nemzetgazdaságokkal? Azok mikor versenyképesek? A legelterjedtebben idézett meghatározást erre az OECD¹ adta. Eszerint a versenyképesség egy nemzet esetén azt méri, hogy szabad kereskedelem és tisztességes verseny mellett milyen mértékben tud olyan termékeket és szolgáltatásokat előállítani, amelyek keresettek a nemzetközi piacokon, és mennyire képes arra, hogy a lakosság reáljövedelmeit hosszú távon növelni tudja. Ez a definíció elég közel áll az üzleti versenyképesség meghatározáshoz, de van egy figyelemre-méltó többleteleme, ez pedig a lakosság jövedelmének emelkedése mint a versenyképesség

---

¹ OECD: The Organization for Economic Cooperation and Development. Nemzetközi szervezet párizsi központtal. 2016-ban 35 ország a tagja.

jele. Vagyis ez azt jelenti, hogy az igazán versenyképes országok megengedhetik maguknak a magasabb béreket. A külföldi tőke azonban általában profitmaximálási céllal települ egy országba, ami azzal is együtt jár, hogy szeretne minél alacsonyabb béreken jó munkaerőhöz jutni, sőt esetleg egyéb támogatást, például adókedvezményt is kapni. Ez viszont az állam számára alacsonyabb bevételeket jelent, ami pedig gátolhatja az államot abban, hogy beruházzon a jövő versenyképességét is biztosító területeken, amelyek között kiemelkedő fontosságú az oktatás és az egészségügy. A külföldi tőke gazdaságban játszott szerepe miatt ezért érdemes a nemzetgazdasági szintű versenyképességre olyan új definíciót alkotni, amely a munkaerő minőségének állandó javítását is versenyképességi tényezőnek tekinti. Egy ilyen definíció lehetne a következő: akkor versenyképes egy nemzetgazdaság, ha a nemzet képességei jól hasznosulnak és hosszabb távon folyamatosan erősödnek, a cégek minél több tudást és kreativitást is igénylő, nagy hozzáadott értéket termelő munkahelyet hoznak létre, és mindezek következtében az emberek életszínvonala és életminősége folyamatosan javul (saját definíció). Eszerint viszont nem jól gazdálkodik egy nemzet a rendelkezésére álló humán erőforrással, ha nem elég jó az oktatás minősége, az egészségügy nem segít megelőzni, illetve meggyógyítani a betegségeket, és ha nem hasznosul a tudás a munkahelyeken, mivel ott elsősorban összeszerelő munkára használják az embereket. Ez a helyzet nemcsak az egyének, de a társadalom számára is káros. Az OECD Observer (2004) például ezzel kapcsolatban így fogalmaz: az egészségügyi állapot hatása a gazdasági fejlődésre bizonyított. Gyenge egészségi állapotú lakossággal nehezebb elérni a fenntartható gazdasági növekedést. Kutatások bizonyítják azt is, hogy a várható élettartam 10%-os növekedése körülbelül még 0,3-0,4 százalékkal emeli az éves átlagos gazdasági növekedést. A gyenge egészségi állapot nehezíti a termelékenység növekedését is. A rossz egészségi állapot tehát egyrészt felesleges emberi életvesztést, másrészt csökkenő gazdasági értékteremtési lehetőséget jelent (nem szó szerinti idézet). Nem véletlen ezért, hogy a nemzetközi versenyképesség-elemző intézmények versenyképesség befolyásoló tényezőként vizsgálják az oktatási és az egészségügyi rendszer működésének minőségét és hatékonyságát, és az erre szánt források nagyságát. De visszatérve a versenyképesség értelmezésére, nézzünk még néhány érdekes, magyarázó definíciót!

Az EU bizottság tanulmánya (2000) szerint egy gazdaság akkor versenyképes, ha a lakoságnak magas és állandóan javuló életszínvonalat és magas foglalkoztatottságot biztosít fenntartható módon. A fenntarthatóság arra utal, hogy ezt olyan gazdasági tevékenységekkel teszi, amelyekkel nem veszélyezteti a következő generációk jóllétét.

Cohen (1984) így fogalmaz: „a versenyképesség azt méri, hogy egy ország gazdasága milyen mértékben képes olyan termékek és szolgáltatások előállításaira, amelyek eredményesen értékesíthetők a nemzetközi piacokon, és így állampolgárai jóléte folyamatosan emelhető.”

Minden ország célja, hogy versenyképessége fenntartható legyen. Rosselet-Mc Cauley (2011) szerint a versenyképesség azt méri, hogy az ország hogyan hasznosítja az erőforrásait: földjét, munkaerejét, tőkéjét, technológiáit, infrastruktúráját, tudását és képességeit. Akkor fenntartható a versenyképesség, ha olyan hatékonyan hasznosítja az ország az erőforrásait, hogy az így elért eredmények segítségével folyamatosan javítani tudja az emberek életszínvonalát és életminőségét egyaránt. Az utóbbi azt jelenti, hogy nemcsak anyagiakban javul az emberek helyzete, hanem tudásuk és egészségük is javul, továbbá nem romlik környezetük állapota sem. (Nem szó szerinti idézet).

Az idézett definíciókból azt láthatjuk, hogy a versenyképesség egyrészt attól függ, hogy milyen termékek és szolgáltatások előállítására képes egy ország, másrészt pedig attól, hogy a rendelkezésre álló erőforrásokat milyen hatékonyan hasznosítja. Az első tényezővel kapcsolatban azt mondhatnánk, hogy az a cégek hatáskörébe tartozik, hogy milyen színvonalú, minőségű és tudástartalmú termékeket és szolgáltatásokat állítanak elő. Azonban arra kell ösztönözni őket, hogy nagy tudásigényű tevékenységeket végezzenek, ezáltal jó minőségű és jól fizető munkahelyeket teremtsenek.

A cégek döntéseit befolyásolja, hogy milyen a rendelkezésre álló infrastruktúra, amelybe – tágabb értelemben – nemcsak az utakat, a telekommunikációs lehetőségeket, hanem a szellemi infrastruktúrát – oktatási-, és egészségügyi rendszer minőségét – is beleértjük. Például a nehézkes ügyintézés, a bürokrácia rontja az üzleti környezetet, és ezáltal a versenyképesség javításának az esélyeit is. E témával később még részletesebben foglalkozunk.

De Silva (1997) szerint a tudásteremtés és -hasznosítás a legfontosabb teendő azon országok számára, amelyek a tudásalapú versenyképesség felé szeretnék továbbfejleszteni gazdaságukat. Az eredmények eléréséhez viszont időben kell lépni, mivel a döntések hatásai csak késleltetve jelentkeznek. Így már ma kell beruházni a tudásba ahhoz, hogy a jövőbeli fejlődési célokat, a rendkívül gyors technológiai változások mellett, el lehessen érni. Minden ország szeretne fejlettebbé válni, de hogy milyen gyorsan lesz képes egy magasabb szint elérésére,

az a rendelkezésére álló emberi tőke mennyiségétől és minőségétől függ. Azok az országok, amelyek időben felismerték a humán tőke fejlesztésének fontosságát, és meg is tették a szükséges lépéseket, át tudtak ugrani fejlődési szinteket, és gyorsított fejlődési pályára tudtak lépni – figyelmeztet De Silva. Majd így folytatja: tudjuk, hogy sokszor a politikusok úgy érvelnek, hogy azért nincs több pénz oktatásra, mert a gazdaság még nem elég erős, és nem tud több pénzt kitermelni erre a célra. Csakhogy ez téves érvelés. Egy kiváló oktatási rendszer nemcsak virága a/egy gazdaság fejlettségének, de magja is. (nem szó szerinti idézet). Érdeemes idézni a Szlovák Tudományos Akadémia elnökét is, aki 2016 novemberében egy Pozsonyban tartott konferencián a következőt mondta: „a gazdag országok nem azért költenek sokat oktatásra, mert gazdagok, hanem azért gazdagok, mert sokat költenek oktatására.” A humán tőkébe történő mai befektetés a jövőt építi. A Nobel-díjas Thurow (1999) ezt így fogalmazta meg: a jelen tönkretetheti a jövőt. Például akkor, ha a jelen fogyasztás javára lemondunk a jövőbeli sikerekhez szükséges mai beruházásokról. Majd így folytatja: a tanult, képzett emberek fontosak az új tudás teremtéséhez, új termékek és gyártási folyamatok feltalálásához, az egyre bonyolultabb berendezések működtetéséhez és javításához, de az új és bonyolult termékek használatához is. (Nem szó szerinti idézet.)

Goldin és Katz (2008) így érvel a humán tőke fontossága mellett: az ipari forradalom idején a XIX. században a gazdasági növekedés legfontosabb feltétele a fizikai tőkébe való beruházás volt. A XX. század kezdetére azonban nyilvánvalóvá vált, hogy a nemzetek folyamatos gazdasági sikerességéhez a humán tőkébe való beruházáson át vezet az út. A kevésbé iskolázott lakosság ugyanis nem teszi lehetővé, hogy egy ország hasznosítsa a gyorsan fejlődő technológiákat, és kihasználhassa a globalizáció kínálta előnyöket. A növekvő képzettség javítja a termelékenység-növelés esélyeit is, mivel az emberek nemcsak egyre többet, de egyre okosabban is tudnak dolgozni. A termelékenység növekedése pedig a gazdasági növekedés egyik fontos feltétele. (Nem szó szerinti idézet).

A versenyképesség tehát makro- és mikrotényező egyszerre. Makro annyiban, hogy a gazdasági versenyképesség megteremtésének lehetőségét erősen befolyásolja a mindenkori gazdaságpolitika és intézményi környezet. Mikro pedig azért, mert a gazdaság szereplőinek versenystratégiái, és az általuk igénybe vett erőforrások – közöttük is elsősorban a humán erőforrás – hatékony hasznosításától függ elsősorban a versenyképesség mértéke.

Idézett irodalom

- OECD Observer (2004) No. 243. May 2004: Health and the Economy: a vital relationship. (oecdobserver.org/news/archivestory.php/aid/1241/Health_and_the_economy.)
Letöltve 2016.09.02.
- Cohen, S. (1984): Global Competition: The New Reality. Washington, DC. Working Paper of the President's Commission on Industrial Competitiveness. Vol. 3.
- De Silva, S. (1997): Human Resources Development for Competitiveness: a Priority of Employers. Turin. Paper presented at the ILO Workshop on Employers' Organizations.
- European Commission (2000). European Competitiveness Report 2000. Brussels.
- Goldin, C., Katz, L., F.(2008): The race between Education and Technology. Harvard University Press, Cambridge.
- Rosselet-McCauley, S. (2011): Sustainable Competitiveness. A New Conceptual Framework. Doctoral Dissertation. IMD. Lausanne.
- Thurow, L. (1999): Creating Wealth. Nicholas Brealey Publishing, London.

2. FEJEZET: A VERSENYKÉPESSÉG PUHA FELTÉTELEI

Általános vélemény volt sokáig, hogy elsősorban azok a nemzetek lehetnek sikeresek, amelyek sok természeti erőforrásnak (más szóval természeti tőkének) vannak birtokában. Vagyis sok és jó földjük, ásványkincsük, vizük van. Fontos továbbá az is, hogy megfelelő fizikai tőkéjük, vagyis korszerű berendezkedéseik, jó minőségű épületeik, útjaik, hídjaik (általában infrastruktúrájuk) legyen. Mindezt pedig a pénztőke hozza mozgásba. A hagyományos, a természeti, a fizikai és a pénztőkére összpontosító gondolkodást azonban a szakemberek árnyalni kényszerülnek, ugyanis ezek az erőforrások nem magyarázzák meg teljes egészében a nemzetek teljesítményét. A sikerfeltételek közé ezért újabb két „tőketípus”, a humán és a társadalmi tőke is bekerült. A humán tőke a lakosság számát, összetételét, képzettségét, kreativitását és termelékenységét jelenti, a társadalmi tőke pedig – mint látni fogjuk – a családok, közösségek és szervezetek azon értékeit mutatja, amelyek összefogják a társadalmat. Kotler (1997) arra figyelmeztet, hogy az a nemzet, amely nem tekinti fontosnak ezeket a tőketípusokat, s nem tesz eleget állandó fejlesztésükért és erősítésükért, hosszabb távon a gazdasági tőkéjét is gyengíti.

A versenyképesség-kutatók szerint ezek az úgynevezett puha tényezők hosszabb távon jelentősebben befolyásolhatják egy ország versenyképességét, mint a megfogható, mérhető tényezők. Ezeket azért nevezték el „puha tényezőknek”, mert alakulásukat csak részben lehet mennyiségi mutatókkal, statisztikai elemzések segítségével vizsgálni. Ezen tényezőkről elsősorban kérdőíves felmérésekkel, interjúkkal, megfigyeléssel lehet információt gyűjteni. Ez egyben gyengeségükre is figyelmeztet: hiszen a mérésnek e módjai sok szubjektív elemet tartalmazhatnak. A továbbiakban két fontos puha tőke, a humán tőke és a társadalmi tőke versenyképességre gyakorolt hatását vizsgáljuk.

A HUMÁN TŐKE ÉS A VERSENYKÉPESSÉG

A humán tőke és a versenyképesség kapcsolatával már az 1. fejezetben is foglalkoztunk. A nemzetek versenyképességét kutató Vietor (2007) így ír: „a legértékesebb erőforrások között a fejlődés szempontjából kiemelt szerepe van a humán tőkének, és ezért nagyon fontos, hogy egy ország gondosan és hatékonyan hasznosítsa az emberek tudását, képességeit.

A humán tőke minőségének megőrzését pedig a színvonalas oktatás biztosítja. Azok az országok, amelyekben kiváló az oktatási rendszer, nagyobb gazdasági növekedést produkálnak” – állítja a szerző.

Beinhocker (2006) így fogalmaz: „A gazdaság forrása a tudás. Ezért a tudásteremtés a gazdaságfejlesztés endogén, azaz rendszeren belüli változója. A fejlődés maga tanuló folyamat.” Hasonló véleményen volt már a 90-es évek elején a világhírű gondolkodó, Drucker (1992) is, aki szintén felhívta a figyelmet a tudás fontosságára. „Ma már tudjuk, hogy a gazdagság forrása valami nagyon is emberi dolog: a tudás.”

Az OECD (2010) szerint a jövő a tudással versenyző, innovációra képes országoké lesz. Ehhez azonban jelentős állami részvételre van szükség. A gazdasági növekedés alapvető feltétele az új technológiákba, új termékekbe és folyamatokba való befektetés, továbbá az új vezetési módszerek alkalmazása.”

Az államnak ezen a területen a következő feladatai vannak:

- › A nemzeti innovációs politika megfogalmazása.
- › A társadalom tudásszintjének növelése.
- › A vállalkozó szellem, a kreativitás bátorítása.
- › A vállalkozások együttműködésének támogatása.

Egy ország versenyképességének javítása, az idézett írások szerint, szoros kapcsolatban van a rendelkezésre álló nagy tudású és kreatív, innovatív szakembergárda meglétével. Az innovativitásra és a kreativitásra azért van egyre nagyobb szükség, mert a vevők is egyre igényesebbek. Nem elégednek meg a tömegáruval: egyéni, különleges értéket, nagy újdonságtartalmat igényelnek. Egyéni, különleges termékeket és szolgáltatásokat előállítani és azokat a vevőkhöz az elvárt módon eljuttatni pedig csak kreatív és motivált szakemberekkel lehet.

Nem elég azonban a humán tőke, a tudás és a képességek megléte, az is fontos, hogy ezek hasznosulni tudjonak. Ez például azt jelenti, hogy olyan legyen a gazdasági szerkezet, hogy az ne csak egyszerű, kis tudást és kevés kreativitást igénylő munkahelyeket teremtsen.

Vannak azonban más feltételei is a tudás hasznosulásának. A tudás hatékony hasznosításának fontos feltételei a motiváltság, az elfogadható jövedelem, a részvételi és fejlődési lehetőségek, továbbá a megfelelő körülmények: légkör, kultúra, együttműködési lehetőségek.

Roosevelt elnök így fogalmazott 1903. szeptember 7-én egy, a munkát ünneplő rendezvényen: „A messze legértékesebb díj, amit az élet fel tud kínálni, az a lehetőség, hogy olyan munkát végezzünk, amelynek értelmét látjuk.”

Az ember általában csak olyan munkának látja értelmét, amelynek során képességeit kifejtheti, tudását, ötleteit hasznosíthatja, és közben folyamatosan tanulhat. A képesség több

mint megszerzett tudás és tapasztalat. Része az is, hogy megtanuljuk-e azt, hogy hogyan kell életünk végéig tanulni. Ez mindenkire igaz a betanított munkásoktól kezdve a cégek és az országok vezetőiig. A társadalom tudásszintjének emelése ezért több mint a formális képzésben való részvétel. Jelent egyrészt állandó tudásképzést, valamint elkötelezettséget és érdekeltséget a tudás állandó karbantartásában. Goleman (1996) ez utóbbit érzelmi intelligenciának hívja és így definiálja: „az érzelmi intelligencia önkontrollt, belső ösztönöztséget, kitartást és önbizalmat jelent.”

Nagyon fontos Brown és Lauder (2000) gondolata is, amely szerint az egyénekben csupán benne van a lehetőség arra, hogy képzetté váljanak, információt tudjanak gyűjteni és értékelni, problémákat legyenek képesek megoldani, kritikusan és rendszerszemléletben gondolkozzanak, ötleteiket megfelelően tudják másokkal megosztani. De a társadalom állapota, technológiai fejlettsége, a társadalomban működő szervezetek hatékonysága, a vezetés minősége és értékrendje és a politikai célok teszik, vagy nem teszik lehetővé, hogy az emberek képességeket szerezzenek, és azokat hasznosítsák, hogy kifejlődjék bennük a motiváltság ezzel kapcsolatban. Vagyis nem elég beruházni a tudásba. Az ember kulturálisan is meghatározott. A tudás megszerzéséhez és megfelelő hasznosításához motiváltságra, a céggel, társadalmi intézményekkel szembeni bizalomra is szükség van. Ezek azonban mind a versenyképesség puha feltételei. Most térjünk át egy különösen fontos a másik puha tényezőre, a társadalmi tőkére!

A TÁRSADALMI TŐKE ÉS A VERSENYKÉPESSÉG

A társadalmi tőkével kapcsolatos szakirodalom talán legismertebb kiadványa Fukuyama (1995) *Bizalom*² című könyve. Ebben a szerző így fogalmaz: „A társadalmi tőke az a képesség, amely a társadalom egészében vagy bizonyos részeiben uralkodó bizalomból fakad. Megtalálható a társadalom legkisebb és legalapvetőbb csoportjában a családban vagy a legnagyobb egységben, magában a nemzetben. A társadalmi tőke eltér az emberi tőke többi formájától, ugyanis más módon épül fel és terjed: legfőbb építői és továbbvivői a hagyományok, az egyházak és a történelmi tapasztalatok.”

A társadalmi tőke nem növelhető, erősíthető pénzbefektetéssel – állítja Fukuyama. A társadalmi tőke erősítéséhez erős közösségi normák, becsületesség, lojalitás és megbízhatóság

---

² Angolul *Trust* címmel jelent meg.

szükséges. De nem elég, ha ezekkel a tulajdonságokkal az egyes egyének rendelkeznek. Általánossá kell válniuk az egyes csoportokban is.

A társadalmi tőke fogalmát Hanifan (1916) vezette be, és így a legrégebbi meghatározás is tőle származik. Eszerint a társadalmi tőke „mindaz, ami az emberek mindennapjaiban fontos: a barátság, a jóakarat, a közösségi kapcsolatok és az egymás iránti érzékenység.”

Egy másik híres szerző, Putnam (1993) szerint a társadalmi tőke kulturális jelenség, s tartalmát tekintve a polgári gondolkodás elterjedtségét, az összehangolt, a nemzet érdekét szolgáló együttes cselekvésre való készséget, valamint a közintézményekbe vetett bizalom erejét jelenti.

Cohen és Prusak (2001) szerint pedig a társadalmi tőke az emberek közötti aktív együttműködési formákból és kapcsolatokból, a kölcsönös megértésből és bizalomból, a közösen vállalt hitből és értékekből, valamint az elfogadott viselkedési módokból épül fel. A társadalmi tőke összeköti az embereket, hálózatok és helyi közösségek épülnek fel általa. „A társadalmi tőke révén szőhetjük szorosra a társadalom szövetét.”

Az eddigiekből levonhatjuk azt a következtetést, hogy a gazdasági sikert a társadalmi tőke erőssége is befolyásolja. Grootaert (1998) még határozottabb véleményt fogalmaz meg. Szerinte erős társadalmi tőke nélkül nem lehet egyetlen gazdaság sem igazán sikeres. Ezért a társadalmi tőkét a nemzet vagyonának kell tekintenünk, amelybe éppen úgy be kell ruházni, mint a fizikai vagyonba. De vajon miért van nagy különbség az egyes országok között a társadalmi tőke erőssége tekintetében?

Norris (2002) kutatásai szerint a társadalmi tőke ereje nem véletlenül más a különböző országokban. Meglátása szerint az eltérések okai a társadalmi-gazdasági és a demokratikus hagyományokban keresendők. Úgy tűnik, hogy a legerősebb társadalmi tőkével a legfejlettebb gazdaságú és a már hosszú ideje demokratikus országok büszkélkedhetnek. Egy negyvenhét országra kiterjedő felmérés szerint a legerősebb társadalmi tőkés országok listáján az 1990-es évek közepén az első három helyet Norvégia, Svédország és Finnország foglalta el. Magyarország a huszonötödik helyen volt, nem túl előkelő környezetben: Nigéria, Oroszország, Uruguay és Lettország szomszédságában. Csehország nyolc, Szlovákia öt hellyel előzött meg bennünket. A kutatók a társadalmi tőke erejét az emberek egymás iránti bizalmának vizsgálatával és a különböző civil szervezetekben résztvevők arányával mérik. Hazánkban például a vizsgált mintából csak 22% mondta azt, hogy „az emberek többségében meg lehet bízni.” Ugyanez az érték Norvégiában 65% volt. Egy másik kutatás kimondottan a rendszerváltó országok társadalmi tőkésének változásait vizsgálta két év, 1990 és 1995 adatai alapján.

A négy kutató – Nowotny, Wallace, Raiser és Haerper (2001) – huszonegy volt szocialista országban elemezte a bizalom szintjét, a polgári értékrend erejét és a civil részvétel mértékét, s az eredményeket összehasonlította az OECD-országokra jellemző átlagokkal. Tanulmányuk szerint a rendszerváltó országokban a piaci viszonyokba való átmenet folyamatában nagymértékben sérült a társadalmi tőke. A mai napig hiányoznak vagy nagyon gyengék azok a mechanizmusok, tudatos intézkedések és építő cselekedetek, amelyek megszilárdíthatnák a társadalmi tőkét. Ugyanakkor továbbélnék az előző időszakra jellemző, a kutatók által informális társadalmi tőkének nevezett összefonódások és kapcsolatrendszerek, amelyek bizonyos üzleti és politikai csoportérdekeknek, valamint a szürke- és a feketegazdaságnak a folyamatos fennmaradását és működését segítik.

A versenyképesség korszerű felfogása arra is rámutat, hogy például a cégek, a beszállítók és a megrendelők, a vevők és a szállítók között meglévő bizalom nélkül jelentősen romlik a gazdasági versenyképesség, ugyanis a bizalmatlanság egyrészt rengeteg jogi és egyéb szabályozást tesz szükségessé, ami drágítja az üzleti műveleteket, másrészt rontja az üzleti együttműködés lehetőségeit. Az üzleti együttműködés a szövetségek kötése viszont korunk tipikus jellemzője, ezért azok az országok, amelyekben a társadalmi tőke gyenge, versenyhátrányba kerülnek az erős társadalmi tőkés országokkal szemben. Végül a társadalmi tőke minőségét kapcsolatba lehet hozni a társadalom lelki egészségével, és az is bizonyított, hogy az erős társadalmi tőke pozitívan hat a gyermekvállalási kedvre, és csökkenti a korai elhalálozás esélyét. Továbbá a társadalmi tőke erejét fejezi ki az is, hogy az ország jogrendszere, illetve annak gyakorlati érvényesülése mennyire következetes. Az erősebb társadalmi tőke alacsonyabb korrupciós szinttel, kisebb bürokráciával és az állami intézmények hatékonyabb és jobb minőségű működésével jár együtt. Ez pedig mind versenyképesség-befolyásoló tényező.

Idézett irodalom:

Beinhocker, E. D. (2006): *The Origin of Wealth*. Harvard Business School Press, Boston.

Cohen, D., Prusak L. (2001): *In Good Company. How Social capital makes organizations work?* Harvard Business School Press, Boston.

Cohen, S. (1984): *Global Competition: The New Reality*. Washington, DC, Working Paper of the President's Commission on Industrial Competitiveness. Vol. 3.

Drucker, P. (1993): *Post-Capitalist Society*, Butterworth-Heinemann, Oxford.

- Fukuyama, F. (1995): Trust. Hamish Hamilton, London.
- Goleman, D. (1996). Emotional Intelligence. Bloomsbury, London.
- Grootaert, C. (1998): Social Capital. The World Bank, Washington. DC.
- Hanifan, L.J. (1916): The Rural School Community Centre. Annals of the American Academy of Political and Social Sciences 67. 30-38.
- Kotler PI, Jatusripitak, S., Maesincee, S. (1997): The Marketing of the Nations. The Free Press.
- Norris, P. (2002): Democratic phoenix. Activism Worldwide. Cambridge University Press, Cambridge.
- Nowotny, T., Wallace, C. Raiser, M., Haerpfer, C. (2001): Social Capital in Transition. Working Paper. EBRD. 2001. February.
- OECD. (2010). The Innovation Strategy. OECD. Paris.
- Putnam, R. (1993): Making Democracy Work. Princeton University Press, Princeton.
- Vietor, R. H. K. (2007): How Countries Compete. Harvard Business School Press, Boston.

3. FEJEZET: VERSENYKÉPESSÉG-MÉRŐ NEMZETKÖZI INTÉZMÉNYEK ÉS MUTATÓSZÁMRENDSZEREK, REGIONÁLIS VERSENYKÉPESSÉG

Érdeemes megismerni a nemzetek versenyképességet elemző intézményeket, mivel ezek eredményeit, következtetéseit a gazdaságpolitikusok általában figyelembe veszik szerte a világban. Valamennyit persze a rendelkezésünkre álló szűk keretek között nem tudjuk megvizsgálni, ezért kiválasztjuk a két legelismertebbet, az IMD-t és a WEF-et. Kitérünk arra is, hogy milyen mutatók alapján mérik a versenyképességet. A II. modul 1. fejezetében pedig bemutatjuk, milyen osztályzatokat kaptunk ezektől az intézményektől.

A nemzetközi elemzések már hosszabb ideje több dimenziós vizsgálatokra támaszkodva mérik a nemzetek sikerességét, versenyképességét. A versenyképességi kutatások a gazdasági mutatókat kombinálják a humán- és társadalmi mutatókkal. A két nemzetközileg leginkább ismert versenyképességi műhely az IMD (Institute for Management Development: Vezetésfejlesztési Intézet) és a World Economic Forum (Világgazdasági Fórum), mindkettő Svájcban működik. Mindkét műhely évente bocsátja ki a nemzetek versenyképességi listáját.

AZ IMD VERSENYKÉPESSÉGI LISTÁJA

Az IMD 1989 óta évente vizsgálja a nemzetek versenyképességét. Négy fő tényezőt elemez:

- › a gazdasági teljesítményt,
- › a kormányzás hatékonyságát,
- › az üzleti élet hatékonyságát és
- › a természeti, technológiai és humán infrastruktúrát.

Ezeket 246 részmutatóval írja le, amelyek közül 131 a mért és 115 a becsült, úgynevezett „puha” mutató, amelyek közül néhányat már a 2. fejezetben bemutattunk. A mutatók alapján végzett átfogó elemzés arra világít rá, hogy a vizsgált országok hogyan gazdálkodnak a rendelkezésükre álló humán, természeti és pénztökével, vagyis milyen hozzáadott szellemi értékkel, szervezési-vezetési és kormányzási színvonallal alakítják az ország gazdasági- társadalmi jövőjét. A kutatók évente 50–60 ország különböző mutatóit elemzik. Az elemzés

során használt mutatók közül, szemléltetés céljából, érdemes kiemelni néhányat. Ezeket az 1. táblázatban látjuk.

1. táblázat. Versenyképességet mérő tényezők

Mérhető mutatók	Becsült, puha mutatók
› Gazdasági növekedés	› Korrupció
› Munkanélküliség	› A kormánypolitikák átláthatósága
› Szegények és gazdagok közötti jövedelmi szakadék	› Közbiztonság
› Fizetések, jövedelmek	› Társadalmi kohézió
› Az egészségügy finanszírozása	› Munkahelyi légkör
› A kutatás-fejlesztés finanszírozása	› Munkahelyi biztonság, környezet
› A születéskor várható élettartam	› Munkahelyi tanulási, képzési lehetőségek
› Az egészségesen eltöltött várható élettartam	› Agyelszívás (brain drain) veszélye
› Csecsemőhalandóság	› A vezetők hitelessége
› Az emberi fejlődés indexe (HDI)	› A cégek társadalmi felelősségvállalása
› Oktatási ráfordítások	› Az egészségügyi infrastruktúra állapota
› Adósságállomány	› A fenntartható fejlődés társadalmi fontossága
› Költségvetési hiány	› A környezet állapota: a környezet szennyezettsége
› Termék és szolgáltatás export, import	› Életminőség
› Infláció	
› Árfolyam	

Forrás: saját szerkesztés az IMD alapján.

A WORLD ECONOMIC FORUM (WEF) LISTÁJA

A kutatók „The Global Competitiveness Report” – Globális versenyképességi beszámoló” címmel jelentetik meg évente a versenyképességi elemzésüket, amely 144 országra terjed ki. A kutatók a versenyképesség vizsgálatát 12 pillérrre alapozva végzik, amelyek a következők:

- › az intézményrendszer működése, minősége,
- › az infrastruktúra állapota, amelyben – ellentétben az IMD-vel – csak a fizikai infrastruktúra szerepel, a humán nem,
- › makrogazdasági körülmények,

- › egészségügyi helyzet és az alapfokú oktatás színvonala,
- › felsőfokú oktatás és továbbképzés,
- › az áru- és szolgáltatáspiac működésének hatékonysága,
- › a munkaerő-piaci hatékonyság,
- › a pénzpiacok fejlettsége,
- › a technológiai színvonal,
- › a piac mérete,
- › a vállalkozások korszerűsége, színvonala és minősége,
- › az innováció szintje.

A mutatórendszer alapján képezik az úgynevezett GCI (Global Competitiveness Index: Globális Versenyképességi Index) mutatót. Ezen kívül azonban három részmutatót is alkotnak: „alapkövetelmények”, „hatékonyság” és „innováció és kiválóság” részmutatókat, amelyek azt érzékeltetik, hogy az egyes országok milyen területen próbálnak versenyképesek lenni. A három részmutató a következőképpen épül fel:

2. táblázat. Globális versenyképességi index (GCI)

Alapkövetelmények részindex	Hatékonysági részindex	Innováció és kiválóság részindex
1. Intézményrendszer 2. Infrastruktúra 3. Makrogazdaság 4. Egészség és alapfokú oktatás 5. Felsőfokú oktatás és továbbképzés	6. Áru- és szolgáltatáspiac 7. Munkaerőpiac 8. Pénzpiac 9. Technológia 10. Piacméret	11. A vállalkozások korszerűsége, színvonala és minősége

Forrás: WEF

A kutatók ezzel a felosztással arra is utalnak, hogy egy ország milyen fejlettségi szinten van. A legfejlettebb országok tudással, emberi tőkével, innovációval versenyeznek. Ez magas béreket, jó életminőséget is jelent. Ennek függvényében a kutatók a vizsgált 144 országot öt lehetséges fejlődési szakaszba sorolta:

1.szakasz	Az „alapkövetelmények”-re támaszkodva versenyez.
2.szakasz	Átmenet a hatékonyságalapú versenyzésbe.
3.szakasz	Hatékonysággal versenyző országok.
4.szakasz	Átmenet a hatékonysággal versenyzésből a tudással, innovációval és kiválósággal / igényességgel versenyzésbe.
5.szakasz	Innovációval, tudással és kiválósággal versenyző országok.
A kutatók hazánkat a 4., a hatékonysággal versenyzésből a tudás alapú versenyzésbe való átmenet szakaszába sorolják.	

A World Economic Forum kutatói erősen összpontosítanak a gazdasági-üzleti kérdésekre a versenyképesség vizsgálatánál. Ennek ellenére kutatásaik során szintén vizsgálnak társadalmi és humán jellemzőket és úgynevezett „puha tényezőket” is. Nézzük, melyek a tipikus mérhető és melyek a csak becslhető, „puha” mutatók, amelyek az emberi-társadalmi fejlődést vizsgálják!

3. táblázat. Versenyképességet mérő tényezők

Mérhető mutatók	Becsült, „puha” mutatók
<ul style="list-style-type: none"> › Csecsemőhalandóság › Születéskor várható élettartam › Alapfokú oktatás minősége › Középfokú és felsőfokú oktatásban résztvevők aránya › Cégek kutatás-fejlesztési befektetései › Az országok gazdasági adatai: adósság, hiány, GDP › Fizetések › Termelékenység › Hány nap alatt lehet új céget elindítani › Társadalmi bizalom 	<ul style="list-style-type: none"> › Korrupció › A kormánypolitikák átláthatósága › Közbiztonság › Üzleti etika › Munkaadó-munkavállaló kapcsolata › Agyelszívás (brain drain) › Munkavállalók részvételi lehetősége a céges döntéshozatalban › Innovációs képességek

Forrás: saját szerkesztés WEF alapján

Az IMD és a WEF által használt mutatók többsége megegyezik, de mindkét intézménynél vannak egyedi, a másik által nem vizsgált mutatók is. A nagy különbség a két intézmény között a vizsgált országok számában van. Érdekes megemlíteni, hogy az EU Bizottság is rendszeresen végeztet versenyképességi elemzéseket, azonban ezek csak az EU tagországokra terjednek ki. Ezek általában elérhetők a Bizottság honlapján. Az EU végez regionális versenyképességi vizsgálatokat is. Végül térjünk ki röviden ezekre is.

Először is mit értünk regionális versenyképességen? Az általánosan elfogadott definíció Meyer-Stamertól³ származik, aki szerint a regionális versenyképesség egy lokalitás (régió) azon képessége, amelynek segítségével állandóan javítani tudja lakosai életminőségét.

A regionális fejlődés lehetősége nagymértékben függ a rendelkezésre álló humán tőkétről. Nemzetközi elemzések bizonyítják, hogy a rendelkezésre álló magas színvonalú humán tőke, amennyiben lehetőség van arra, hogy a tudás és a képességek hasznosuljanak, a versenyképesség és a gazdasági növekedés fő forrásává tud válni. Ezzel összefüggésben bizonyított, hogy hiába csoportosítunk jelentős összegeket egy adott régió fejlesztésére, ha nincs meg helyben a szükséges tudás, a megfelelő humán tőke a pénz hatékony hasznosításához. Ez esetben az egész rendszerben, esetünkben az ország egészében erőforrás-pocsékolás történik. Igaz persze az is, hogy a nem hatékonyan felhasznált pénz is csökkentheti a régiós különbségeket, legalábbis egyes mutatók mentén, de problémát jelenthet az eredmények fenntarthatósága. A fejlesztési támogatás hasznosulását jelentősen befolyásolja a helyi intézményrendszer működésének hatékonysága is. Az EU a régiók versenyképességének mérésére kidolgozta a „Regionális versenyképességi indexet. (RCI)”⁴ Az átfogó mutatót 73 részmutató kompozit/összesített mutatóvá alakításával képezik.

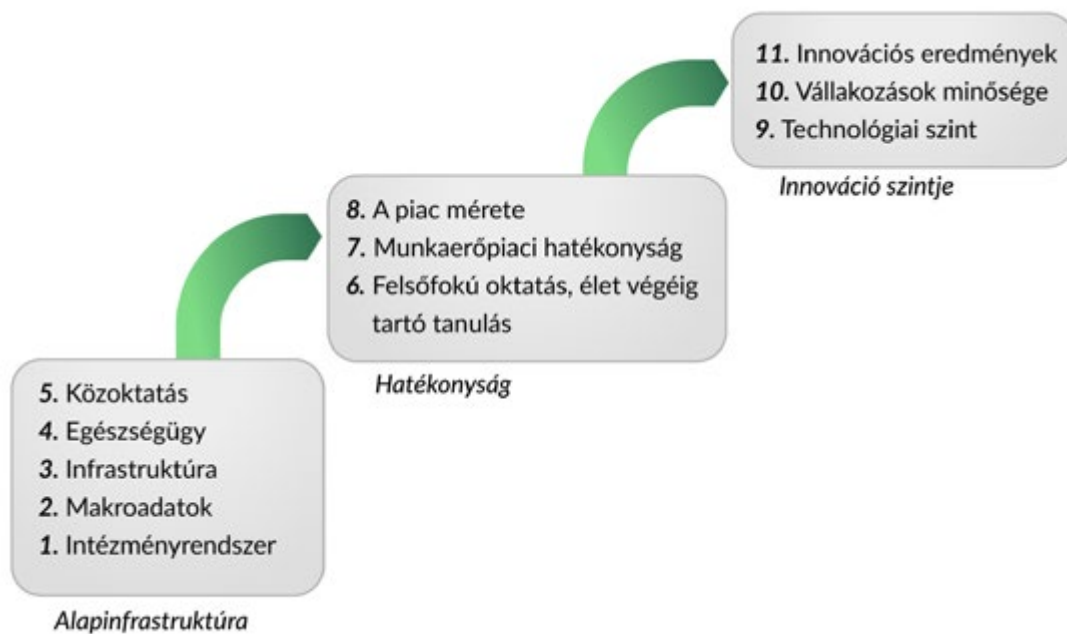
De számítanak három részterületre vonatkozó kompozit mutatót is. Ezek a részterületek a következők:

- › alpinfrastruktúra,
- › hatékonyság,
- › innováció szintje.

³ Meyer-Stamer, J. (2008): Systematic Competitiveness and Local Economic Development. In. Shamin Bodhanya (szerk.): Large Scale System Change: Theories, Modelling and Practices. Duisburg

⁴ Regional Competitiveness Index (RCI)

A három területen mért részmutatók rendszerét az 1. ábra szemlélteti:

1. ábra: A regionális versenyképesség mérés területei az EU-s tanulmányban

Forrás: Annoni, Dijkstra 201

Az átfogó és a részterületekre vonatkozó kompozit mutatókkal kapcsolatos elemzések eredményeit tartalmazó legutóbbi tanulmány 2013-ban jelent meg.⁵

A három területen a magyar régiók az összes 262 régió belül a 4. táblázatban látható helyezést érték el.

4. táblázat. A magyar régiók pozíciója az EU összes régióján belül (2013)

Régió	Alapinfrastruktúra	Hatékonyság	Innováció szintje	Átfogó regionális versenyképességi mutató (RVI)
Közép-Magyarország	214	153	78	144
Nyugat-Dunántúl	216	180	213	189
Dél-Dunántúl	233	213	191	219

⁵ Annoni P., Dijkstra L.: (2013): EU Regional Competitiveness Index. RCI 2013 EC. Joint Research Centre. Luxemburg.

Régió	Alapinfrastruktúra	Hatékonyság	Innováció szintje	Átfogó regionális versenyképességi mutató (RVI)
Közép-Dunántúl	223	184	204	192
Észak-Magyarország	231	208	212	218
Észak-Alföld	234	217	227	231
Dél-Alföld	232	207	218	220

Forrás: EU Regional Competitiveness Index. RCI. 2013

Látható, hogy még a Budapestet is magába foglaló Közép-Magyarország régió is rossz pozícióban van. Kivétel az innovációs szinttel kapcsolatos mutatók tekintetében elért 78. helyezés. Legrosszabb pozícióval a 2013-as elemzés szerint az Észak-Alföld régió van.

Idézett irodalom:

Rosselet-McCauley, S. (2011): Sustainable Competitiveness. A New Conceptual Framework. Doctoral Dissertation, IMD, Lausanne.

Stark, D. (1997): Recombinant property in. East European Capitalism. Oxford University Press, Oxford.

The World Bank (1999): What is social capital? The World Bank Poverty Net, Washington.

Thurow, L. (1999): Creating Wealth. Nicholas Brealey Publishing, London.

Vietor, R. H. K. (2007): How Countries Compete. Harvard Business School Press, Boston.

II. MODUL: A HAZAI VERSENYKÉPESSÉG MUTATÓI NEMZETKÖZI ÖSSZEHASONLÍTÁSBAN

1. FEJEZET: ADOTT IDŐTÁVON MÉRT VERSENYKÉPESSÉGI EREDMÉNYEINK ÉS AZOK ÉRTÉKELÉSE A NEMZETKÖZI ELEMZÉSEK TÜKRÉBEN – AZ ALKALMAZOTT MÓDSZERTANOK ERŐS ÉS GYENGE PONTJAI

Az országok versenyképességét sok intézmény vizsgálja. Különbség van általában közöttük abban, hogy milyen mutatók alapján, hány ország eredményeit hasonlítják össze. Nemzetközileg leginkább elismert és legátfogóbb vizsgálatokat az IMD⁶ és a WEF⁷ készíti. A vizsgálatok alapja mindkét intézmény esetén a statisztikai adatok elemzése és a kérdőíves felmérések kiértékelése. A kérdőíves felméréseket helyi partnereken keresztül végzik. Ezért az eredmények objektivitása szempontjából fontos kérdés, hogy ki a helyi partner, és hogy mennyire reprezentatív a kérdőíves felmérés. Most emeljük ki a két intézmény legutóbbi vizsgálataiból néhány adatot és megállapítást.

---

⁶ IMD: Institute for Management Development. World Competitiveness Center. Lausanne, Svájc. Az Intézet magyarországi partnere, amelyik a kérdőíves felméréseket 2015-ben végezte: ICEG European Center, Budapest. Igazgató: Raksa Renáta Anna. 2016-tól további partnere a Nemzeti Közszolgálati Egyetem is. Kapcsolattartó Csath Magdolna, a „Pénzügyi Stabilitás és Gazdasági versenyképesség” kutatóműhely vezetője.

⁷ WEF: World Economic Forum (Világgazdasági Forum). Székhely: Genf. Vezetője: Klaus Schwab.

AZ IMD 2015 ÉVI VERSENYKÉPESSÉGI TANULMÁNYA

Az IMD nemzetközi versenyképesség-kutató intézet legutóbbi, 2016. évi tanulmányában 61 ország versenyképességét elemezte a legutolsó elérhető statisztikai adatok és a 2016. év elején elvégzett kérdőíves felmérés segítségével. Magyarország a 61 ország között az általános versenyképességi mutató alapján a 46. helyen volt. Ez a pozíció kéthelynyi előrelépést jelent a 2015. évi helyezéshez képest. Az elemzők 256 mutató alapján készítették el az országok helyezését megadó kompozit mutatót. Közöttük az üzleti környezettel és az üzleti környezetre ható állami intézkedésekkel kapcsolatos főbb mutatók száma 32. Az 5. táblázatban látjuk helyezésünket néhány országgal összehasonlítva a 2012. és 2016. közötti években.

5. táblázat. Versenyképességi helyezések 2012-2016 (IMD 2015.a.)

Országok	2012	2013	2014	2015	2016
V4					
Magyarország	45	60	48	48	46
Csehország	33	35	33	29	27
Lengyelország	34	33	36	33	33
Szlovákia	47	47	45	46	40
További országok					
Ausztria	21	23	22	26	24
Dánia	13	12	9	8	6
Finnország	17	20	18	20	20
Németország	9	9	6	10	12
Nagy-Britannia	18	18	16	19	18
Franciaország	29	28	27	32	32

Forrás: saját szerkesztés IMD alapján

A táblázatból érdekes következtetéseket szűrhetünk le. Egyrészt azt látjuk, hogy a V4-es országok között a mi teljesítményünk a legrosszabb, bár 2016-ban pozíciónk kicsit javult. Az EU erős gazdaságú országai, bár nálunk sokkal jobb a helyezésük, Dánia kivételével az elmúlt 5 évben nem tudták javítani versenyképességi pozíciójukat. Dánia kapcsán viszont fontos megemlíteni, hogy egy ország lakosságának nagyságamérete nem versenyképesség-meghatározó tényező, hiszen Dánia lakossága csupán 5 698 150 fő. (2016.08.07-ei adat).

Az IMD az átfogó versenyképességi rangsor kialakításához négy területen elemez adatokat. Ezek a következők:

- › az ország gazdasági teljesítménye,
- › a kormányzás hatékonysága,
- › az országban működő cégek teljesítménye,
- › az infrastruktúra állapota.

A vizsgált területek mutatják, hogy a kutató cég mit tart fontosnak a versenyképesség szempontjából. A gazdasági teljesítmény valójában a versenyképességnek nem oka, hanem eredménye. A versenyképesség alakulását pedig – a cégeken kívül – befolyásolja a kormányzati munka – erre a témára a 2. és 3. fejezetben térünk ki részletesebben – és az infrastruktúra, amit tágan értelmeznek. Ugyanis nemcsak a fizikai – utak, vasút stb. – infrastruktúrát értik rajta, hanem a humánt is, azaz az oktatás és az egészségügy intézményrendszerének állapotát és működési hatékonyságát is. A 2016. évi rangsorban a V4 országok teljesítményét a fenti négy területen a 6. táblázat mutatja:

6. táblázat. V4 pozíciók a versenyképesség négy fő dimenziója mentén 2016-ban (IMD)

Ország	Gazdasági teljesítmény	Kormányzati hatékonyság	Cégek teljesítménye	Infrastruktúra
Magyarország	26	54	56	39
Csehország	20	29	30	26
Lengyelország	27	34	32	34
Szlovákia	44	42	38	40

Forrás: saját szerkesztés IMD alapján

A táblázatban azt látjuk, hogy rossz a pozíciónk a kormányzati hatékonyság és a cégek teljesítménye szempontjából egyaránt. A csehek és a lengyelek minden területen megelőznek bennünket, a szlovákok pozíciója pedig csak két területen rosszabb, mint a mienk. Meg kell jegyezni, hogy a kormányzati hatékonyság mérése elsősorban a kérdőíves felmérések alapján történt, tehát itt nagyobb szerepe lehet a szubjektív véleményeknek. Ugyanakkor a mérés a többi országokban is kérdőíves felméréssel történt, ezért az egymáshoz viszonyított pozíció mindenképpen figyelemre érdemes. Az infrastruktúrán belül a kutatók kiemelik a humán tőke fontosságát a versenyképesség szempontjából. Ezzel kapcsolatban 2015-ig végeztek vizsgálatokat 61 országban, amelyek eredményeiből a 7. táblázatban találunk érdekes adatokat.

7. táblázat. A V4-ek helyezése a humán tőke színvonala alapján. 2010-2015

Ország	Magyarország	Csehország	Szlovákia	Lengyelország
Általános helyezés				
2010	33	26	49	30
2011	38	25	51	40
2012	39	30	51	38
2013	49	28	52	30
2014	51	37	46	36
2015	56	30	47	32
Beruházás a humán tőkébe	42	31	43	30
Megtartó és vonzóerő	59	31	53	52
Képesség, minőség	53	30	45	21
Általános helyezés	56	30	47	32

Forrás: saját szerkesztés IMD alapján.

Milyen következtetéseket lehet levonni a 7. táblázatból? Azt láthatjuk, hogy Magyarország a munkaerőt jellemző mutatók tekintetében egyre rosszabb pozícióba kerül. 2015-ben azonban kisebb javulás tapasztalható a munkaerő tudásába és fejlesztésébe történő állami beruházások tekintetében. De nagyon rossz az ország szakembermegtartó és -vonzó képessége (59. hely). Viszont érdemes figyelni Csehország és Lengyelország javuló pozíciójára. Mindkét ország sokkal jobban teljesít a mért humántőke-mutatók, és – ahogyan azt az 5. táblázatban láthatjuk – az általános versenyképességi pozíció szempontjából is, mint Magyarország, ami érzékelteti a humántőke-fejlesztés eredményei és a gazdasági versenyképesség közötti kapcsolatot. Magyarország esetén azonban még egy szembeszökő jelenségre fel kell figyelnünk. Ez pedig a munkahelyek munkaerővonzó- és megtartó képessége. Úgy is fogalmazhatnánk, hogy a magyarországi munkahelyek nem eléggé vonzóak a magyar szakemberek számára. E tekintetben a 61 ország közül az 59. helyen vagyunk. Csak Bulgária és Venezuela van mögöttünk. Ebből levonhatjuk azt a következtetést, hogy hiába javítja az állam a munkaerőbe való beruházások, a munkaerő-fejlesztés területén a saját teljesítmé-

nyét, ha ugyanakkor a cégek nem javítják a munkaerővonzó és –megtartó képességüket. Ezt az ellentmondást látjuk abban, hogy a cégek teljesítménye alapján is csak az 56. hely a miénk (6. táblázat), ugyanis a cégek teljesítményét az IMD azzal is méri, hogy milyen munkakörülményeket teremtenek a munkavállalóknak, és ezzel mennyire képesek megtartani a jó munkaerőt.

A WORLD ECONOMIC FORUM (WEF) VERSENYKÉPESSÉGI TANULMÁNYA

A World Economic Forum (WEF) versenyképesség-kutató intézet is évente jelenteti meg versenyképességi elemzését és a vizsgált országok versenyképességi sorrendjét. Az Intézet magyarországi partnere, amelyik a svájci intézet számára az adatokat szolgáltatja, a KOPINT-TÁRKI Konjunktúrakutató Intézet Zrt.⁸ Az Intézet által kiadott 2015-16. évi jelentés (WEF 2015) 114 mutató alapján 140 ország versenyképességi teljesítményét elemzi. A helyezések alakulását 2011-12. és 2015-16. között⁹ a 8. táblázat mutatja.

8. táblázat. Versenyképességi helyezések 2011/12 – 2015/16 a V4 országokban (WEF, 2015)

Ország	2011/2012	2012/2013	2013/2014	2014/2015	2015/2016
Magyarország	48	60	63	60	63
Csehország	38	39	46	37	31
Lengyelország	41	41	42	43	41
Szlovákia	69	71	78	75	67

Forrás: saját szerkesztés WEF alapján

A WEF rangsor szerint a mi általános versenyképességi pozíciónk a V4 országok között az utolsó előtti. A csehek javították a legjobban a pozíciójukat.

A legrosszabb helyezéseket az innovációs képességek (131), a bürokrácia mértéke (128), az állami döntések részrehajlósága (125), a hitelhez jutási lehetőségek (124), az adórendszer

⁸ Vezérigazgatója Palócz Éva.

⁹ A WEF kiadványok címe mindig két évet tartalmaz, de az elemzések valójában az első év, például a 2015-16-os tanulmány esetén a 2015. év adatai alapján történnek.

beruházási kedvre gyakorolt negatív hatása (120) és a kormánydöntések transzparenciája (119) vonatkozásában értük el. Az általános versenyképességi helyezéskor rosszabb helyezést a vastagon szedett értékek, a 30. alatti jó pozíciókat pedig az kurzív-aláhúzott dőlt értékek jelzik. A WEF általi helyezéseink a legtöbb mutató esetén összhangban vannak az IMD versenyképesség elemzésben található helyezésekkel.

A versenyképességet az EU is vizsgálja. Továbbá a témához/a további tájékozódáshoz érdemes elolvasni a legfrissebb, a Reindustrializing Europe: Member States' Competitiveness Report 2014 című tanulmányt¹⁰ (EU, 2014.a.) is. Elérhetősége az interneten: Report_MSC-Compet_Sep2014-1.pdf. Szintén/Hasonlóan jó elemzés a témában az Európai Beruházási Bank tanulmánya is, amely Restoring EU Competitiveness címmel a világhálón az eu.ebb.pdf helyen található meg. Magyar anyagként elolvasható a Versenyképességi évkönyv. (Szerzők: Molnár László, Udvardi Attila, Kiadó: Friedrich-Ebert Stiftung-GKI 2016).

Elérhetőség:

www.gki.hu/wp-content/uploads/2016/03/Versenykepességi-evkonyv-2016.pdf

Idézett irodalom:

EU (2014.a.) : Reindustrializing Europe. Member States' Competitiveness Report. (SWD2014/278). Brussels, Belgium.

IMD (2016) World Competitiveness Yearbook. Lausanne, Svájc.

IMD (2015) World Talent Report. Lausanne, Svájc.

WEF (2015): The Global Competitiveness Report. 2015-2016. Szerkesztő: Klaus Schwab. Geneva, Svájc.

---

¹⁰ Az „Európa újraiparosítása, a tagországok versenyképessége” című tanulmányt az Európai Bizottság adta ki 2014-ben.

2. FEJEZET: A „JÓ ÁLLAM”-KUTATÁS VERSENYKÉPESSÉGI VIZSGÁLATAI ÉS NÉHÁNY EREDMÉNY A V4-GYEL VALÓ ÖSSZEVETÉSBEN

A kormányzati képességek minősége jól mérhető a gazdasági versenyképesség területén tapasztalható eredményekkel. Éppen ezért a kormányzás színvonalát és hatékonyságát mérő nemzetközi kutatások fontos területe a versenyképesség vizsgálata. A nemzetközi elemzések gyenge pontjának tekinthető azonban, hogy minden vizsgált ország esetén ugyanolyan szempontok szerint végzik az összehasonlításokat. Éppen ezért a Nemzeti Közszerológiai Egyetem „Jó állam” kutatási műhelyének „Pénzügyi stabilitás és Versenyképesség” kutatócsoportja elsősorban olyan mutatókat elemzett, amelyek a magyar viszonyok között mérik a lehető legpontosabban a versenyképesség szintjét. Ennek megfelelően választotta ki a vizsgálendő öt dimenziót, az ezekhez tartozó egy főindikátort és négy részindikátort.

Fontos versenyképességi kérdésnek tekintettük a gazdasági diverzifikáltság szintjét, hiszen a gazdaság diverzifikáltsága javítja az exportlehetőségeket, és segíti a gazdasági növekedést. A diverzifikáció növelésének egyik módszere a hazai kisvállalkozások megerősítése. De fontos az állam innovációt támogató tudatos tevékenysége is, ezen belül egyrészt az innovatív ágazatok megerősítése, másrészt az új, innovatív cégek megjelenésének bátorítása. Ezért a diverzifikáltság szintjét több közelítésből is elemeztük. A gazdasági diverzifikáltságon belül különösen fontos versenyképességi kérdés a korszerű ágazatok jelenléte a gazdaságban, a technológia- és tudásintenzív ágazatok aránya az értékteremtésben és foglalkoztatásban. A versenyképesség javíthatóságának további feltételei között kiemelendők a beruházások. Ezeket azonban tágan kell értelmeznünk: ugyanis nemcsak az állóeszközökbe, technológiákba történő beruházások vannak hatással a versenyképességre, hanem egyre inkább a humán tőkébe és az innovációba történő beruházások is. Ezek egyben a fenntartható fejlődés feltételei is. Hazánkban az EU-s, de még a régiós összehasonlításokban is jelen vannak ezek a deficitek: az alulberuházás a humán tőkébe és az innovációba. Éppen ezért fontos ennek a területnek a nagyon alapos és részletes elemzése, és annak bemutatása, hogy a mai kedvező gazdasági növekedési adatok csak akkor lesznek fenntarthatók hosszabb távon, ha a beruházásokra, legyenek azok technológiai és gépi beruházások, vagy a humán tőkébe és az innovációba történő beruházások, sokkal többet szánunk a mindenkori nemzeti jövedelemből. Ezzel tudjuk egyben javítani a GDP és a GNI mutató arányát, vagyis elérni azt, hogy a hazai

szereplők által létrehozott bruttó nemzeti jövedelem, amely a hazai gazdasági és társadalmi fejlődés alapja, jobban nőjön, mint a GDP, amelynek olyan elemei is vannak – például a repatriált külföldi profit – amelyek nem Magyarországon hasznosulnak.

Végül a versenyképesség javulásának fontos feltétele az általános és a teljes tényező termelékenység növekedése. A cserearányok és az export-import arányának változása pedig a versenyképesség szintjét mutatja. A teljes tényező termelékenységi mutató elemzése azért fontos, mert bizonyított, hogy a versenyképesebb gazdaságokban ez a mutató gyorsabban nő, mint a hagyományos termelékenységi mutató. Ennek az az oka, hogy a teljes tényező termelékenységi mutató nemcsak azt vizsgálja, hogy a munkavállalók által megtermelt GDP hogyan alakul, hanem azt is elemzi, hogy milyen korszerű a technológia, amelyet a munkavállalók alkalmaznak, milyen tudásszintet igénylő munkák állnak rendelkezésre, milyen korszerű a cégek menedzselése, szervezettsége és irányítása. A teljes tényező termelékenységi mutató javításának egyik jó módszere a munkavállalók állandó továbbképzése. A teljes tényező termelékenység, az innováció, valamint a gazdasági diverzifikáltság együtt javítják a versenyképességet, következésképpen segítik a kedvezőbb export-import arány és a cserearány kialakulását.

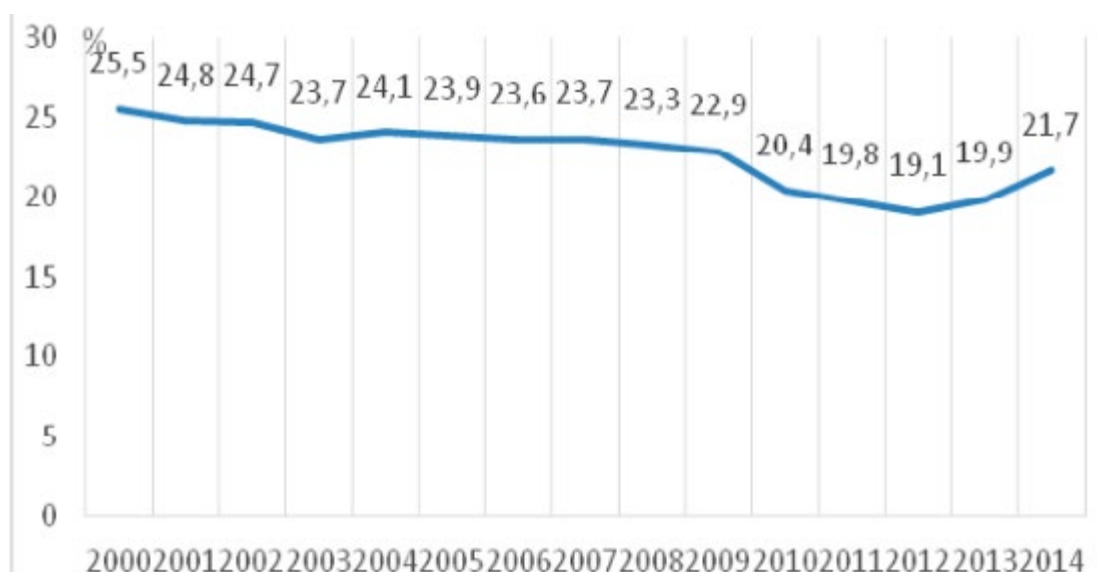
A gazdasági versenyképesség színvonala az ország gazdasági stabilitását, biztonságának szintjét is méri. A nemzetbiztonsági stratégiákban kiemelt feladatként szerepel a gazdasági versenyképesség javítása. A gazdasági függőség, más szóval sérülékenység csökkentése ugyanis elsősorban a versenyképesség javításával érhető el. Másrészt a versenyképesség eredményei teszik lehetővé az életszínvonal és az életminőség javítását, a közösségi jóllét emelését. A makrogazdasági eredmények általában a múltbeli döntések mai hatásait tükrözik. A versenyképesség-javításba történő mai beruházások pedig megalapozzák azt, hogy a makromutatók a jövőben is kedvezően alakuljanak. Megemlítendő még, hogy a közigazgatás hatékonysága, átláthatósága, a bürokrácia szintje szintén versenyképesség-befolyásoló tényező, mivel jelentősen befolyásolja az üzleti élet környezetét, működési feltételeit. Kutatások igazolják, hogy a rugalmasan és gyorsan működő, teljesítmény- és vállalkozás-orientált szemléletű állami működés jelentősen járul hozzá nemcsak a céges, hanem a nemzeti szintű versenyképesség javulásához is.

Emeljünk ki most két témát annak illusztrálására, hogy hogyan közelítette a „Jó állam”-kutatás a versenyképesség vizsgálatát. A két téma a beruházásokra és az oktatásra fordított ráfordítások. Mindkettő nagyon fontos a versenyképesség javításához.

1. A bruttó állóeszköz-felhalmozás GDP arányos értéke

A versenyképesség vizsgálata során kiemelt elemzési terület a beruházások mértéke és annak milyensége. Amennyiben nincs elegendő beruházás, az lassítja a gazdaság növekedését, fellendülését.

Általánosságban a bruttó állóeszköz-felhalmozás GDP-arányos „fenntartható” szintjének a 21-22%-ot tartják. A 2. ábrán Magyarország 2000-2014-es időszakára vonatkozóan láthatók az adatok.

2. ábra: A bruttó állóeszköz-felhalmozás GDP-arányos értéke (%)

Forrás: „Jó állam”-kutatás, NKE 2016

Nemzetközi elemzés

Pozíciók a V4 országok között:

Ország	2010	2014
Csehország	27%	25,0%
Szlovákia	22,1%	20,9%
Lengyelország	20,3%	19,6%
Magyarország	20,4%	21,7%

Néhány, a versenyképességben élenjáró ország adata:

Ország	2010	2014
Dánia	18,3%	19,1%
Svédország	22,3%	23,5%
Finnország	21,9%	20,3%
Ausztria	21,6%	22,4%

Forrás: KSH, Eurostat alapján saját szerkesztés mindkét táblázat

A vizsgált időszak adatai alapján Magyarország a beruházások területén a 2012-es évig nem mutat pozitív irányt. A 2000-es 25,5%-hoz képest 2012-ben már csak 19,1% volt a bruttó állóeszköz-felhalmozás GDP-arányos értéke. 2000-től 2009-ig a csökkenés lassabb ütemben történt, majd 2009-ről 2010-re figyelhető meg egy, a korábbihoz képest nagyobb visszaesés. Ez valószínűsíthetően a hazánkba is begyűrűző pénzügyi, gazdasági válság egyik negatív hatása. A vizsgált időszak mélypontja 2012-ben volt, amikor is a beruházások a GDP 19,1%-át tették ki. Ezt követően 2013-ban növekedés figyelhető meg, melynek következtében Magyarország elérte a 19,9%-os beruházási arányt, amely 2014-ben tovább emelkedett, és elérte a 21,7%-t. Azonban ha a beruházások szerkezetét is megvizsgáljuk, akkor azt találjuk, hogy a növekedés elsősorban a nagyobb állami beruházásoknak köszönhető, és nem az üzleti szektor beruházásainak.

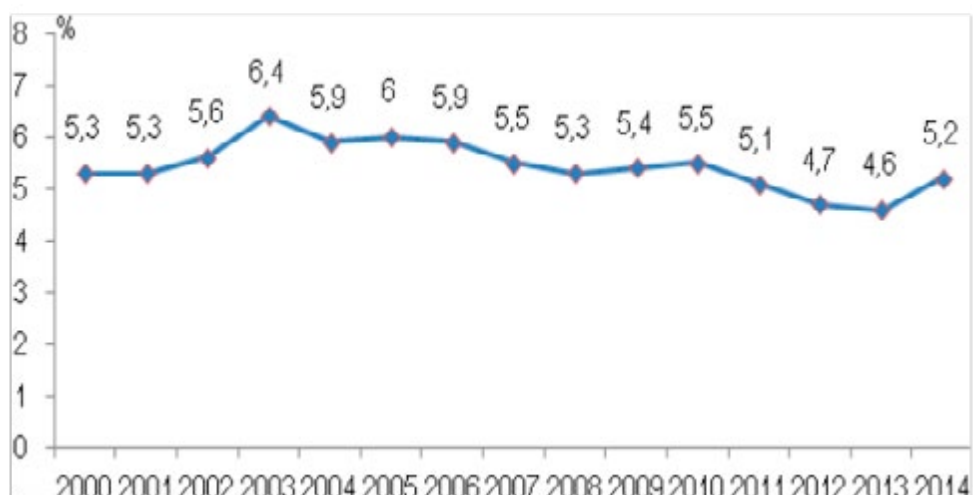
A V4 országokkal összehasonlítva magunkat azt találjuk, hogy Csehország 25%-os arányát kivéve, a 2014. évi adatunkkal a másik két ország (Lengyelország 19,6%; Szlovákia 20,9%) előtt helyezkedünk el. A 2010-2014-es időszakban, hazánkat kivéve, mind a három V4-es országban csökkentek a beruházások. Érdemes megfigyelni azon országok adatait is, amelyek versenyképességben előttünk járnak. 2014-ben mind Dánia, mind Finnország beruházása elmaradt Magyarországtól. Fontos azonban, hogy milyen szektorokban történnek a beruházások, illetve jellegüket tekintve pótlók vagy bővítőké. Ahogyan az a „Jó Állam” 2015-ös jelentésében is említésre került, kiemelt feladata az államnak az is, hogy a forrásokat jó célokra és hatékonyan használja fel.

Összefoglalva: a beruházások szerepe rendkívül fontos a versenyképesség javítása szempontjából, ezért különös figyelmet kell fordítani a korszerű technológiába és az innovációba történő beruházásokra.

2. A kormányzati szektor GDP-arányos éves oktatási kiadása

A mutató a humántőke fejlesztésére fordított befektetést szemlélteti. 2000-2004 között az oktatásra fordított kiadás növekedett, majd 2006-2009 között csökkent. 2010-ről 2012-re egy jelentősebb csökkenés történt, majd 2012-ről 2013-ra további visszaesés következett be. Ezután 2014-ben enyhe, 0,6%-os növekedés történt, amivel a 2014-ben oktatásra fordított ráfordítás meghaladta a 2011-es értéket, viszont nem érte el a korábbi legnagyobb 6,4%-os szintet. A 2014. évi növekedésben közre játszhatott a bérek emelkedése, illetve a strukturális átalakítások miatt az adatok is torzulhatnak.

A 2013. évi nemzetközi adatokat megfigyelve, pozíciónk általában romlott. Az EU28 5,0%-os értékéhez képest hazánk a 4,6%-kal az átlag alatt helyezkedik el. A V4 országok között Magyarország az utolsó. A versenyképességben előttünk járó országokhoz képest pedig kiugróan rossz az adatunk. (Pl. Dánia 7,0%, Finnország 6,5%, Svédország 6,6%).

3. ábra: A kormányzati szektor GDP-arányos éves oktatási kiadása (%)

Forrás: „Jó állam”-kutatás, NKE 2016

Nemzetközi elemzés. Pozíciók a V4 országok között:

Ország	2010	2013
Csehország	5,1%	5,2%
Szlovákia	4,2%	5,0%
Lengyelország	5,5%	5,3%
Magyarország	5,5%	4,6%

Néhány, a versenyképességben élenjáró ország adata:

Ország	2010	2013
Dánia	7,2%	7,0%
Svédország	6,5%	6,6%
Finnország	6,6%	6,5%
Ausztria	5,1%	5,0%

Forrás: KSH és Eurostat alapján saját szerkesztés

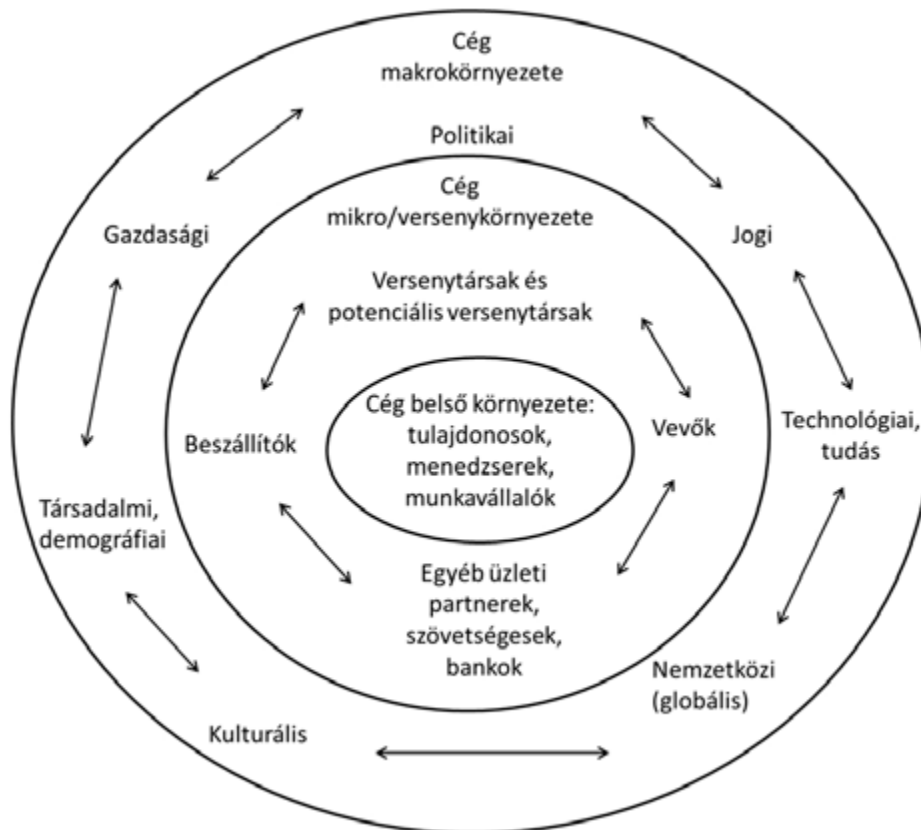
Az oktatásra szánt állami ráfordítások szintje nagyon fontos a versenyképesség és a fenntartható gazdasági növekedés szempontjából. Ezért ezen a területen is célszerű arra törekednünk, hogy az oktatásra szánt ráfordítások szintje biztosítsa a humán tőke szakmai színvonalának állandó javítását. Ebbe az irányba indultunk el azzal, hogy 2014-ben már javult, 5,2%-ra emelkedett a kormányzati szektor GDP-arányos éves oktatási kiadása.

3. FEJEZET. A „JÓ KORMÁNYZÁS” MINT VERSENYKÉPESSÉGJAVÍTÓ TÉNYEZŐ, KÜLÖNÖS TEKINTETTEL AZ ÜZLETI KÖRNYEZETET BEFOLYÁSOLÓ SZEREPÉRE

A „jó kormányzás” egyik fontos feladata a vállalkozó- és innovációbarát üzleti környezet kialakítása. Ez növeli a gazdasági és társadalmi versenyképesség javításának esélyeit.

Ezt néha úgy fogalmazzák meg, hogy habár a kormányok közvetlenül nem képesek arra, hogy versenyképes iparágakat hozzanak létre, de nagy szerepük van abban, hogy olyan szabályozó és intézményi környezetet alakítsanak ki, amely lehetővé teszi az üzleti világ számára, hogy versenyképes működésével hozzájárulhasson a gazdaság versenyképességének javításához. Az üzleti környezet legfőbb sajátossága, hogy hatással van a vállalkozások működésére. Azonban nem mindegy, hogy ez a hatás a cégek által befolyásolható vagy nem. Általában az állam üzleti környezetre gyakorolt hatását a vállalatok kevésbé tudják befolyásolni. Kivételt képeznek a nagy lobbierővel rendelkező vállalkozások. Viszont az üzleti környezet befolyásolja a cégek eredményességét, ezen keresztül a nemzetgazdaság versenyképességét. A világos, egyértelmű és egyszerű szabályrendszer megkönnyíti a cégek működését és bátorítja a vállalkozói tevékenységet, mindez pedig javítja versenyképesség-növelés és a gazdasági fejlődés esélyeit. De mit is értünk üzleti környezeten?

A szakemberek az üzleti környezetet külső és belső környezetre bontják. A belső környezet főszereplői a tulajdonosok, menedzserek és munkavállalók. Ezek a szereplők képességeikkel, elgondolásaikkal, kreativitásukkal saját döntéseik alapján hatnak a vállalkozásra. A külső környezet hatásait viszont a cégek gyakran úgy élik meg, hogy azokra semmilyen hatással nincsenek, azokkal szemben tehetetlenek. A külső környezetet makro- és mikrokörnyezetre bonthatjuk. A mikrokörnyezetet piaci környezetnek is nevezik, és legfontosabb szereplőiként a versenytársakat, a vevőket, a beszállítókat és az egyéb üzleti partnereket, például bankokat, jelölik meg. A cégek makrokörnyezetét a gazdasági, politikai, kulturális, technológiai-tudásbeli, jogi, társadalmi és demográfiai tényezők befolyásolják, amelyek alakulására jelentős hatással van az állam és intézményrendszerének működése. Általában a cégek a makrokörnyezetre kevésbé tudnak hatással lenni, mint a mikrokörnyezetre. A makrokörnyezet részének lehet tekinteni a nemzetközi környezetet, beleértve az EU-s szabályokat és általában a globalizáció üzleti környezetre gyakorolt hatásait. Az üzleti környezet rendszerét a 4. ábrán láthatjuk.

4. ábra: Az üzleti vállalkozások környezete
 Forrás: Saját szerkesztés

A Center for American Progress¹¹ tanulmánya (Kohli, Eizenga, 2011) a versenyképesség legfontosabb forrásai között elsőként említi az okos állami szabályozást, amely a cégek számára a legegyszerűbb és legbarátságosabb üzleti környezetet biztosítja. További fontos tényezőként sorolja fel a vállalkozóbarát állami működést. De javítja az üzleti környezetet – a tanulmány szerint – a korszerű infrastruktúra, különös tekintettel a kommunikációs infrastruktúrára, a magas színvonalú oktatási rendszer, amely jól felkészült szakembereket bocsát ki, továbbá a könnyen elérhető finanszírozási források.

¹¹ 2003-ban alapított, washingtoni székhelyű kutató-szaktanácsadó csoport

Összefoglalva az eddigieket, az üzleti környezet bonyolult rendszer, amelynek működése hatással van nemcsak a cégek, hanem a nemzet versenyképességére is. Az állam az üzleti környezet alakításával befolyásolja a cégek aktivitását, vállalkozó- és innovációs tevékenységét, amely viszont a versenyképességre van hatással. Fontos a meglévő cégek körüli környezet alakulása, de ugyanannyira fontos az is, hogy mekkora a környezeti ösztönzés új cégek létrejöttére. Az állam gazdaságpolitikája alapvetően befolyásolja a cégek makrokörnyezetét. A kormányok konkrét lépései pedig hatással vannak a mikro, azaz a piaci környezetre, a vállalkozások költségeire és ezzel eredményeire, versenyképességére. Például a béreket terhelő járulékok komoly költségnövelő tényezők. A munkahely megőrzéséhez és az új munkahelyek teremtéséhez adott kedvezmények viszont csökkentik a cégek költségeit. Az adócsökkentés növeli, az adónövelés csökkenti a cégek hozamát, és ezzel befolyásolja beruházási kedvét, innovációs lehetőségeit. A kormány a közbeszerzésekkel vásárlóként is megjelenik a piacon. A közbeszerzési szabályok tisztasága, átláthatósága és ezáltal a közbeszerzési munkák elérhetősége befolyásolja a cégek piaci lehetőségeit. Igaz ez a pályázati lehetőségekre is. A legnagyobb üzleti környezeti hatást azonban az állam intézményrendszere működési hatékonyságával, az üzleti világgal szembeni szemléletével és a szabályok egységes és általános érvényesítésével éri el. Vagyis a bürokrácia és a korrupció mértéke, valamint a vállalkozóbarát és vállalkozást bátorító intézményi magatartás jelentős üzleti környezet- és ezen keresztül versenyképesség-befolyásoló tényező. Az üzleti környezet valamennyi eleme állandó változásban van, és a változások hatásai nehezen becsülhetők előre. A cégek általában jobban fel tudnak készülni a mikrokörnyezet, például a versenyhelyzet várható alakulásának előrejelzésére. A makrokörnyezet váratlan változásai, az előre nem becsülhető állami lépések azonban komoly zavarokat okozhatnak a vállalkozások működésében, jelentősen rontva azok piaci versenyképességét. Minél erőteljesebb egy országban az állam piaci szerepvállalása, annál fontosabb, hogy lépései az üzleti szféra számára kiszámíthatók legyenek. Az üzleti környezet javítása nem öncélú tevékenység. Úgy sem lehet rá tekinteti mint az üzleti szférával szembeni állami jóindulatra. Az üzleti környezet javítása a társadalmi-gazdasági versenyképesség fontos feltétele, így ha ezen a területen egy kormány rosszul teljesít, akkor ezzel gátolja a nemzeti versenyképesség javulását, rontja a növekedési és a fenntartható fejlődési esélyeket.

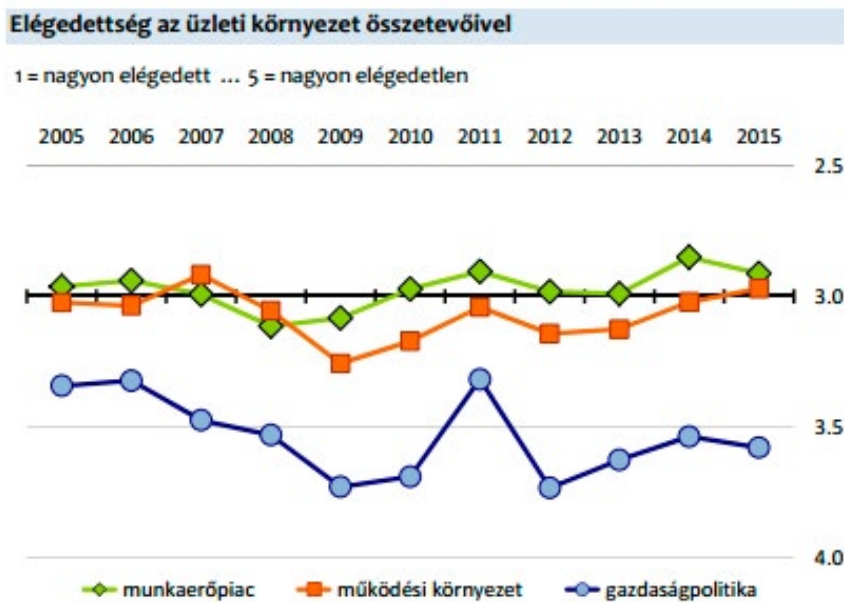
Másrészről a jó kormányzás és a jogi biztonság a stabil, kiszámítható üzleti környezet fő elemei. Ehhez hatékonyan működő és felelősségre vonható intézményrendszerre van szük-

ség. Az is fontos, hogy állandóan tanulórendszerként működjenek a kormányzások: tanuljon a hibákból és folyamatosan keresse a hibák elkerülésének lehetőségeit. A versenyképesség és a gazdasági növekedés fő forrása az innováció. Az üzleti környezetnek ezért olyannak kell lennie, amely bátorítja az innovációt, beleértve a közbeszerzési rendszer innovációt segítő szerepét is.

Néhány vélemény az üzleti környezettel kapcsolatban.

Német-magyar Ipari és Kereskedelmi kamara elemzése.(DUIHK, 2015)

A Kamara – a megkérdezett vállalati vezetők véleménye alapján - elsősorban a korrupció mértékét és a közbeszerzések átláthatóságát emeli ki problematikus területként. Szerinte ezeken a területeken a régiós átlaghoz képest is kedvezőtlen a magyarországi kép. Az üzleti környezet három összetevőjével, a munkaerőpiaccal, a működési környezettel és a gazdaságpolitikával az évek során változó mértékben, de átlagosan megelégedettek a cégek. Ezt látjuk az 5. ábrán:

5. ábra: Elégedettség az üzleti környezettel. (Német-magyar Ipari és Kereskedelmi Kamara 2015)

Egy hazai kutatás: 2014. decemberi kkv-felmérés eredményei¹²

A kérdőíves felmérésben 328 cég vett részt. A mintában 161 Kft., 104 egyéni vállalkozó és 50 Bt. szerepelt. A mintában valamennyi régióból voltak cégek. Tevékenységi kört tekintve az ipar, építőipar, vendéglátás, kereskedelem, szolgáltatás és mezőgazdaság területről egyaránt voltak válaszadók. A cégek 97,55%-a magyar tulajdonban van. 13% exportál esetenként vagy rendszeresen. 2008–13 között 67,48%-nál volt beruházás, többségében informatikai, gép és technológiai jellegű. A kérdőívben szövegesen lehetett véleményt mondani arról, hogy milyen üzleti környezeti változás segítené leginkább a cég eredményesebb működését. A többség a három legfontosabb gazdasági környezetet javító változásként

- › a stabil, kiegyensúlyozott adórendszert,
- › a munkáltatói adók és járulékok csökkentését és,
- › a bürokrácia jelentős leépítését
- › jelölte meg. A kérdések között szerepelt az is, hogy milyen segítséggel tudnák a cégek exportjukat bővíteni? A tipikus válaszok a következők voltak:
- › pályázati lehetőségek bővítése,
- › erőteljesebb gazdasági képviselet, üzletember találkozók,
- › exporttámogatás,
- › adminisztráció csökkentése (hatósági eljárások, igazolások),
- › segítség a konkrét lebonyolításnál (vám, szállítmányozás, előfinanszírozás),
- › külföldi vásárokon való részvétel támogatása,
- › marketing, reklám, piacra jutás területén segítség,
- › piaci információ,
- › jobb országimázs építés,
- › fejlesztés, innováció hatékonyabb támogatása,
- › környezeti kiszámíthatóság,
- › vállalkozóbarátabb hazai környezet, hogy a cég meg tudjon erősödni a hazai piacon, és így referenciaként használva a hazai piaci jelenlétet meg tudjon jelenni a külpiacon.

Az innováció a sikeres export egyik feltétele. Ezért a kérdések között szerepelt az is, hogy milyen külső tényezők gátolják az innovációt. A tipikus válaszok a következők voltak:

- › nincs a mikro- és kisvállalkozások számára kiírt innovációs pályázat,
- › a közbeszerzések nem ösztönzik az innovációt,

---

¹² A felmérést Csath Magdolna készítette.

- › jelentősen csökkenteni kellene az adó- és járulékköltségeket, így több pénz maradna fejlesztésre, innovációra,
- › kiszámíthatatlan környezet miatti bizonytalanság,
- › a túlzott bürokrácia (elvonja az energiákat),
- › szabadalmi eljárást kis cég nem tud megfizetni,
- › tisztességtelen hazai piaci viszonyok, tisztességtelen verseny,
- › nincs a kicsik számára állami támogatás,
- › nincs ösztönzés: a megkeresett jövedelem többségét az állam elvonja: „adó hátán adó”,
- › korrupció,
- › a szakképzett munkaerő hiánya egyre nagyobb problémát okoz.

Tekintettel arra, hogy a mintában a kis- és mikrovállalkozások voltak többségben, a megfogalmazások is kissé erőteljesebbek. Ez arra is rávilágít, hogy a bürokrácia több terhet jelent a kis cégeknek, illetve hogy az állami intézményrendszer viselkedését kevésbé érzékelik a kiscégek „vállalkozásbarátnak”.

Századvég-MNB: Konjunktúra és gazdasági közhangulat kutatás¹³

A Századvég-MNB konjunktúra és gazdasági közhangulat kutatásról szóló, 2016. július 14-i beszámolója szerint a vizsgált vállalati körben a cégek továbbra is negatívan értékelik az üzleti környezetet, sőt értékelésük a májusi felméréshez mérve még pesszimistább lett. Lényegében a bürokrácia, az átláthatóság és az adózási rendszer idő- és költségigénye szerintük nem csökkent.

Összefoglalva a gondolatokat, a versenyképesség javításának fontos eszköze a vállalkozások környezetének vállalkozó- és innovációbaráttá tétele. Az üzleti környezet nagyban függ a kormányzati képességek minőségétől, az állami intézményrendszer rugalmas és innovatív magatartásától, amely maga is versenyképesség befolyásoló tényező: a versenyképes állam segíti a versenyképes gazdaság megteremtését. Ezt részletesebben így definiálhatnánk: az állami versenyképesség olyan állami magatartás, amely képes olyan környezetet teremteni, amelyben a nemzet képességei jól hasznosulnak és hosszabb távon folyamatosan erősödnek, a cégek képesek nagy hozzáadott érték előállítására, és folyamatosan javul a lakosság életszínvonala és életminősége. (saját definíció).

¹³ Konjunktúra és gazdasági közhangulat kutatás. Századvég-MNB. Előadás. 2016. július 14.

Idézett irodalom

Kohli J., Eizenga J. (2011): Reorganizing Government to Promote Competitiveness. Center for American Progress, DC.. Washington.

DUIHK (2015): Konjunktúrajelentés. A DUIHK 2015. évi Konjunktúra-felmérésének eredményei. DUIHK. Budapest, Német-Magyar Ipari és Kereskedelmi Kamara.

III. MODUL: AZ INNOVÁCIÓ FOGALMA, MÉRÉSE. INNOVÁCIÓS RENDSZEREK, INNOVÁCIÓS KÉPESSÉGEK

1. FEJEZET: AZ INNOVÁCIÓ FOGALMA, K+F ÉS INNOVÁCIÓ, NYITOTT INNOVÁCIÓ

Korunkra megváltoztak a gazdasági és társadalom siker feltételei. A legsikeresebb export-termékekké az új ötleteken alapuló szellemi termékek, megoldások váltak. Ezek közös jellemzője, hogy előállításukhoz kreatív egyének és csoportok kelljenek, a megvalósításukhoz pedig sikeres innovációra van szükség. Úgy is fogalmazhatnánk, hogy az ötletekkel rendelkező emberek sokkal fontosabbak az új és nagyobb érték teremtéséhez, mint azok, akik a gépek mellett dolgoznak, illetve azok, akiknek a tulajdonában a gépek vannak. Az új, kreatív termék és szolgáltatás mint tulajdon, gyakran védettséget is élvez, ezért a tartósabb versenyképesség forrása lehet. Az új érték teremtése és az innováció rokon fogalom. Egy sikeres innováció, legyen az termék, technológia, piaci, vezetési vagy szervezési innováció, új értéket hoz létre. Természetesen ez nem jelenti azt, hogy új érték csak innovációval jöhet létre.

De mi is az innováció? Az angol értelmező szótár¹⁴ szerint „az innováció új dolgok kitalálása, régi dolgok megváltoztatása, új termék bevezetése a piacra, valaminek a megváltoztatása, új gyakorlat, új módszer létrehozása.”

Drucker (2006), a híres menedzsmentszakértő az innovációt a vállalkozó (entrepreneur) szóval hozza kapcsolatba megkülönböztetve ezzel a „vállalkozót” a „menedzsertől”.

Schumpeter (1939) innovációra adott definíciója elég általános, így fogalmaz: „Bármilyen kísérlet arra, hogy a gazdasági területen valamit máshogyan csináljunk, mint korábban, és ami a cégeknek időlegesen versenyelőnyt teremt és profitot termel, innovációnak tekinthető.”

Hardagon és Sutton (2000) pedig így ír az innováció fontosságáról: Kérdezz meg bármilyen

---

¹⁴ New Shorter Oxford English Dictionary. Oxford, University Press, Oxford, 1993.

vállalatvezetőt arról, hogy mire van leginkább szüksége a cégnél, és így fog válaszolni: több ötletre, jobb ötletekre! A jó vezetők tudják, hogy korunkban az ötletek, az innováció a legértékesebb valuta. Az új ötletek folyamatos áramlása nélkül ugyanis a cég nagyon gyorsan versenyképtelenné válik. A két szerző egy öt évig tartó kutatást végzett azon cégek körében, amelyeket a folyamatos innováció jellemez. A kutatásból érdekes következtetéseket vontak le. Azt találták, hogy a sikeres innovátorok a régi ötletek kreatív továbbfejlesztésével is képesek új ötleteket létrehozni. Gyakran összekötnek és átrendeznek ugyanis régebbi gondolatokat, és így hoznak létre új ötleteket. Esetenként pedig egy adott helyen alkalmazott újítást hasznosítanak egy egészen más területen, és ezzel találnak ki új megoldásokat. Erre példa a gőzgép esete, amelyet már 75 éve használtak a bányákban, amikor Robert Fultonnak eszébe jutott, hogy esetleg a hajóban is használni lehetne. Így születtek meg a gőzhajók.

A szerzők így foglalták össze gondolataikat: A legjobb innovátorok egyáltalán nem magányos géniuszok. Ők olyan emberek, akik arra képesek, hogy egy olyan ötletet, amely egy adott összefüggésben természetes, átvigyenek egy másik összefüggésrendszerbe, amelyben ugyanaz az ötlet már akár meghökkenítő is lehet.

A kutatók általában igaznak tartják azt az állítást, hogy az innováció a cégek számára a növekedés és a fejlődés forrása. Van azonban egy olyan állítás is, amely szerint: „Ahogy innoválunk, meghatározza azt, hogy mit eredményez majd az innováció.”

Davila, Epstein és Shelton (2012) szerint a sikeres innováció kulcsa a következő hét szabály betartása:

- › erős vezetői támogatás,
- › az innováció legyen a szervezeti kultúra része,
- › az innováció legyen összhangban a stratégiával,
- › egyensúlyozzuk a kreativitást és az értékteremtést,
- › semlegesítsük az innováció cégen belüli ellenségeit,
- › legyünk tudatában annak, hogy az innováció nem magányos tevékenység. Sikeréhez a cégen belülről és kívülről is partnereket, társakat kell találnunk,
- › az innovációt bátorítani és elismerni szükséges.

Az innováció bátorítására további gyakorlati tanácsok is adhatók. Ilyenek a következők:

- › az innováció bőséges jutalmazása és erkölcsi elismerése,
- › kevés hierarchikus szint, lapos szervezet, sokirányú kapcsolatok az szinten lévő egységek között,
- › funkcióközi munkacsoportok,

- › hatalommal, lehetőséggel és felelősséggel való felhatalmazás általánossá tétele,
- › információkhoz való hozzáférés,
- › erőforrás rendelkezésre bocsátása kísérletezéshez,
- › odafigyelés a vevőkre, a vevők véleményének „behozása” a cégen belülre, állami innováció esetén, mint ahogyan azt a 2. fejezetben látni fogjuk, a „vevők” az állampolgárok, a civilszervezetek, és a vállalkozások, röviden a társadalom.

Fontos gondolat végül, hogy az innováció nem egyszerű lépés, hanem szemléletmód, folyamatos tanulás és változtatás.

De mi a különbség az innováció és a K+F között?

Korábban, amikor a szakemberek innovációról beszéltek, alapvetően termék- és technológiai innovációra gondoltak. A termék- és technológiai innováción pedig új dolog kitalálását értették. A K+F-ből (kutatás-fejlesztés) a kutatási rész az ötlet megszületésével jár, a fejlesztés viszont már az a folyamat, amely az új eredményt a gyakorlatban használhatóvá, a termék, szolgáltatás esetén a piacon eladhatóvá teszi.

Azonban az innováció ennél több. Megújítást, javítást, fejlesztést is jelent. Így innováció:

- › az új piacok megnyitása (piaci innováció),
- › termelési, szolgáltatási, értékesítési folyamat fejlesztése (folyamat innováció),
- › új marketingmódszer alkalmazása (marketing innováció),
- › nyersanyagok beszerzése vagy félkész termékek új beszerzési forrásainak felkutatása, megszerzése (beszerzési innováció),
- › új típusú szervezet létrehozása, vezetési-irányítási rendszer létrehozása (vezetési-szervezeti innováció).

Kutatások bizonyítják, hogy a K+F sikeréhez szükség van az innováció többi formájára is, sőt esetenként ezek nagyobb haszonnal járnak, mint maga az új ötlet, amely a kutatások eredményeképpen megszületett. Ezért van az is, hogy egy ország akkor is sikeres lehet, ha a másoktól átvett ötleteket gyorsan és hatékonyan valósítja meg. Míg egy sok ötlet kidolgozására képes, de a hatékony megvalósításban gyenge ország gazdasági teljesítményében nem fog megjelenni a kiváló kutatási tevékenység eredménye.

Az elmondottakkal összhangban megkülönböztetünk még eredeti innovációt, amikor az új eredmények, fejlesztések saját ötleteken alapulnak, és átvett, alkalmazott innovációt, amikor mások eredményeit hasznosítjuk, alkalmazva azokat saját körülményeinkre. Ez például szokatlan megoldás az ún. nyitott innováció esetén. Az innovációk gyors és hatékony alkalmazását segítik vagy gátolják a vezetési rendszerek és a szervezeti kultúrák. Vagyis a meglévő

tudás- és technológiai előnyök valódi, a mindennapokban megjelenő társadalmi-gazdasági előnnyé változtatásának vezetési, szervezési feltételei is vannak. Ezekre van szükség a nyitott innovációhoz is. De mi is a nyitott innováció?

A nyitott innováció lényege az együttműködés. Az a gondolat, hogy nem nekünk kell mindent kitalálnunk. Ha másokat is meghallgatunk, másokkal is együttműködünk, akkor jobb megoldások szülehetnek. A nyitott innováció jellemzője az is, hogy a szervezeteken belül minél több embert vonunk be a problémák keresésének és a lehetséges megoldások kidolgozásának folyamatába. Ez ugyanis egyrészt felszabadítja a belső kreativitást, másrészt erősíti a munkatársak elkötelezettségét a kiválasztott megoldás eredményes megvalósítása mellett.

Bizonyított, hogy az együttműködés az üzleti és állami szektorban egyaránt innovatívabb megoldásokhoz és hatékonyabb megvalósításhoz vezet. Ezt látjuk majd a IV. modul klaszterekkel foglalkozó 3. fejezetében. Az együttműködésnek azonban a jó szervezés, hatékony irányítás mellett van egy társadalmi-kulturális feltétele is. Ez a társadalmi bizalom vagy a szakirodalomban elterjedten használt fogalom szerint a társadalmi tőke. A társadalmi tőke a társadalmi kapcsolatok minőségét, ezen belül is a társadalmi normarendszert és az emberi kapcsolatokat jellemző bizalom mértékét fejezi ki. Tipikus nehezen mérhető, ún. puha versenyképességi tényező. (A versenyképesség puha tényezőivel az I. modul 2. fejezetében foglalkoztunk részletesebben).

A bizalmatlansággal az a probléma, hogy nem támogatja az együttműködést. Ugyanakkor rengeteg jogi és egyéb szabályozást tesz szükségessé, ami drágítja az üzleti és egyéb szervezeti kapcsolatok működését. Az erős társadalmi tőke pedig, az együttműködésén és bizalmon keresztül gyorsítja az információáramlást, és megkönnyíti a tudás megosztását, azaz a nyitott innovációt. Az együttműködés, a szövetségek kötése viszont korunk tipikus jellemzője, ezért azok az országok, amelyekben a társadalmi tőke gyenge, versenyhátrányba kerülnek az erős társadalmi tőkés országokkal szemben. A társadalmi tőkét erősítik a jól működő önkormányzatok, a társadalmi problémák megoldását segítő civilszervezetek és az egymással helyben együttműködni képes kisvállalkozások. De nagyon fontos a társadalmi tőke erősítéséhez a kiszámítható és átlátható kormányzati magatartás és az alacsony szintű korrupció is.

A társadalmi tőke, a különböző felmérések szerint Magyarországon nem elég erős. Például az üzleti világban jelentősen gyengítették a lánctartozások, amikor a fővállalkozók gyakran eltűntek, vagy szándékos csóddal fizetőképtelenné váltak, és így a beszállítók, amelyek

legtöbbször kisvállalkozások voltak, nem kapták meg munkájuk ellenértékét. Az IMD svájci versenyképesség-kutató intézet 2016. évi tanulmánya szerint a vizsgált 61 ország között a társadalmi tőke erőssége szempontjából az 58.-ak vagyunk. A csehek a 19.-ek, a szlovákok a 42.-ek. A listát Kanada, Dánia és Svájc vezeti. Érdekes megfigyelni, hogy az erős társadalmi tőkés országok a versenyképességi listákon is elől állnak.

Fontosak végül az innováció sikeréhez a nemzeti innovációs rendszerek és innovációs képességek. Ezekkel a 2. fejezetben foglalkozunk részletesebben.

Idézett irodalom

Davila T., Epstein M.J., Shelton R. (2012): Making Innovation Work.. Pearson FT Press New Jersey.

Drucker P. (2006): Innovation and Entrepreneurship. Harper Business Reprint Edition, New York.

Hardagon A., Sutton R.I. (2000): Building an Innovation Factory. Boston Harvard Business Review, May-June 2000, 157-166

Schumpeter J.A. (1939): Business Cycles. McGraw-Hill Book Co., New York, London.

2. FEJEZET: INNOVÁCIÓS KÉPESSÉG, NEMZETI INNOVÁCIÓS RENDSZER, INNOVÁCIÓS INDEXEK

Az innovációs képesség azért fontos jellemzője egy országnak, mert megmutatja az ország megújulásra, új dolgok elfogadására és megvalósítására való képességét. Továbbá azt is érzékelteti, hogy mennyire képes innovációval, új ötletekre építve versenyezni a többi országgal a világpiacon. De mi is az innovációs képesség?

Porter (1990) szerint a nemzeti innovációs képesség egy nemzet azon képessége, amelynek alapján egy adott időszakban innovatív termékek, szolgáltatások és technológiák előállítására és piaci hasznosítására képes. Az innovációs képesség függ az innovációt támogató politikák hatékonyságától, az innovációhoz szükséges források rendelkezésre állásától és az inno-

vációt támogató beruházások megvalósításától. Mások hozzáteszik, hogy a felsőoktatási rendszer minősége is befolyásolja az innovációs képességet. Porter szerint a nemzet innovációs képességétől függ a versenyképesség és végső soron az életminőség, valamint az életszínvonal is. Ezt az összefüggést látjuk az 6. ábrán.

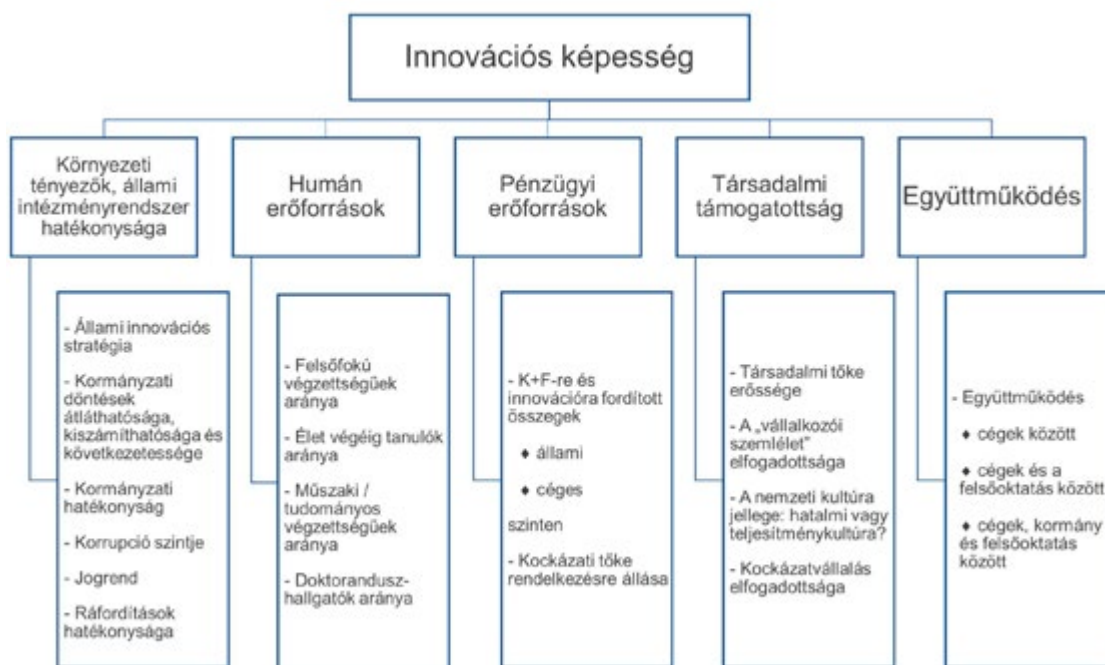

6. ábra: Innováció, versenyképesség, életminőség

Forrás: Porter, 1990

Az erős nemzeti innovációs képességekhez szükség van megfelelő mennyiségű és minőségű humán vagyontárra és arra is, hogy azt hatékonyan hasznosítsa az ország. Az innovációs képességet befolyásolja az is, hogy a kormány mennyit szán a GDP-ből a humán vagyontárra fejlesztésére, azaz mennyit fektet be az oktatásba, egészségügybe, továbbá nemcsak kutatás-fejlesztésbe, de a III. modul 1. fejezetében tárgyalt, társas vállalkozásokba is. Függ továbbá attól, hogy a befektetések milyen hatásosak és hatékonyak. Az innovációs képességek vizsgálatánál különbséget kell tenni a rendelkezésre álló erőforrások nagysága és azok hatékony hasznosítása között. A rendelkezésre álló erőforrások között mérni lehet a lakosság számát, a K+F-fel foglalkozók arányát, és a GDP-ből K+F-re fordított összeget. A hasznosítás hatékonysága pedig azt vizsgálja, hogy konkrétan mire költjük a K+F-re szánt összeget, abból mennyit fordítunk eredeti- és alapkutatásra, alkalmazott kutatásra és az innováció további formáira, illetve, hogy a magánszektor mennyire veszi ki a részét a K+F finanszírozásából. De befolyásolja az innovációs képességeket az országban működő cégek innovációs befektetései mellett az is, hogy mennyi tudásalapú munkahelyet hoznak létre, illetve, hogy milyen az együttműködés a cégek és a felsőoktatás között. Ezzel kapcsolatban hivatkozni szoktak az

úgynevezett „Triple Helix” (Hármas spirál) modellre¹⁵, amely szerint az innovációs képesség erősítésében fontos szerepet kell játszania a vállalkozások, a felsőoktatás és a kormányzat együttműködésének. A modell arra hívja fel a figyelmet, hogy egyrészt az egyetemeknek a gyakorlat szintjén is részt kell venniük a társadalmi-gazdasági fejlődés előmozdításában, másrészt a cégeknek is úgy kell működniük, hogy azzal segítsék a működésük helyeül szolgáló ország fejlődését. Végül a három szereplő összehangolt tevékenysége, együttműködése a gazdasági-társadalmi siker fontos forrása lehet. Visszatérve az innovációs képességre, azok legfontosabb tényezői a 7. ábrán láthatók. A főbb csoportok a már említett humán vagyon – gyakrabban használt nevén: humán erőforrások – és az együttműködés mellett a környezet, a pénzbeli ráfordítások, a társadalom jellemzői és az együttműködés különböző formái.

7. ábra: A nemzeti innovációs képességet befolyásoló tényezők

Forrás: szakirodalmi források alapján saját szerkesztés

Az innovációs képességeket befolyásoló különböző tényezők alakulása a nemzeti innovációs rendszer működésének függvénye. A nemzeti innovációs rendszer azon intézmények együttesét jelenti, amelyeknek hatásuk van a nemzeti innovációs képesség alakulására. Így a

¹⁵ A modellt eredetileg Etzkowitz (2008) fejlesztette ki.

már említettek: a kormány, az oktatási intézmények és a vállalkozások mellett ide sorolják a kutatóintézeteket, a finanszírozókat – például a bankokat, kockázati tőke befektetőket – és a nemzeti tudományos akadémiákat is. Az innovációs képességeket befolyásoló tényezők alapján innovációs rangsorokat készítenek. A tényezők között vannak számszerűsíthetők - ilyen például a GDP százalékában a K+F-re fordított összeg – és nem számszerűsíthetők, mint például a „vállalkozói szemlélet elfogadottsága”. A nem számszerűsíthető tényezőket kérdőíves felmérések vagy interjúk segítségével mérik. Két rangsort mutatunk be, az egyik amerikai, a másik európai kutatók munkája. A két kutatás, mint látjuk/látható, nem ugyanazokat a tényezőket vizsgálta, bár átfedések vannak a vizsgált mutatók között. Az amerikai rangsor a globális innovációs index, amelyet 128 országra számították ki. Az EU-s vizsgálat az úgynevezett európai innovációs teljesítménytábla.

Globális innovációs index

Kiszámításához két mutatócsoportot vizsgálnak a kutatók. Az egyik csoport azt elemzi, hogy hogyan segíti egy országban a tágabban vett környezet az innovációt. A másik csoport pedig az innovációs helyzetet vizsgálja. Az első csoportot innovációs input mutatóknak, a másikat pedig innovációs output (következmény) mutatóknak hívják. Néhány példa a vizsgált mutatókra:

Input mutatók:

- › politikai, szabályozási és üzleti környezet,
- › tudásfejlesztés: befektetés a képzésbe és a kutatás-fejlesztésbe,
- › hitel rendelkezésre állása,
- › innovációs együttműködések (cégek között, cégek és oktatási intézmények között),
- › magas képzettségű munkaerő rendelkezésre állása.

Output mutatók:

- › új eredmények: termék, szolgáltatás, tudás,
- › a tudás társadalmi terjedésének gyorsasága,
- › digitális tudás.

A 2016. évi globális innovációs index¹⁶ szerint a vizsgált 128 ország között a leginnovatívabb ország Svájc, Svédország, Nagy-Britannia, USA és Finnország. Magyarország 33., Szlovákia 37., Lengyelország a 39., Csehország pedig a 27.

Legrosszabb helyezést a részmutatók között az innovációra ható üzleti környezetre

---

¹⁶ Cornell University, INSEAD, WIPO (2016) The Global Innovation Index 2016. Winning Global Innovation. Ithaca, Fontainebleau, Geneva.

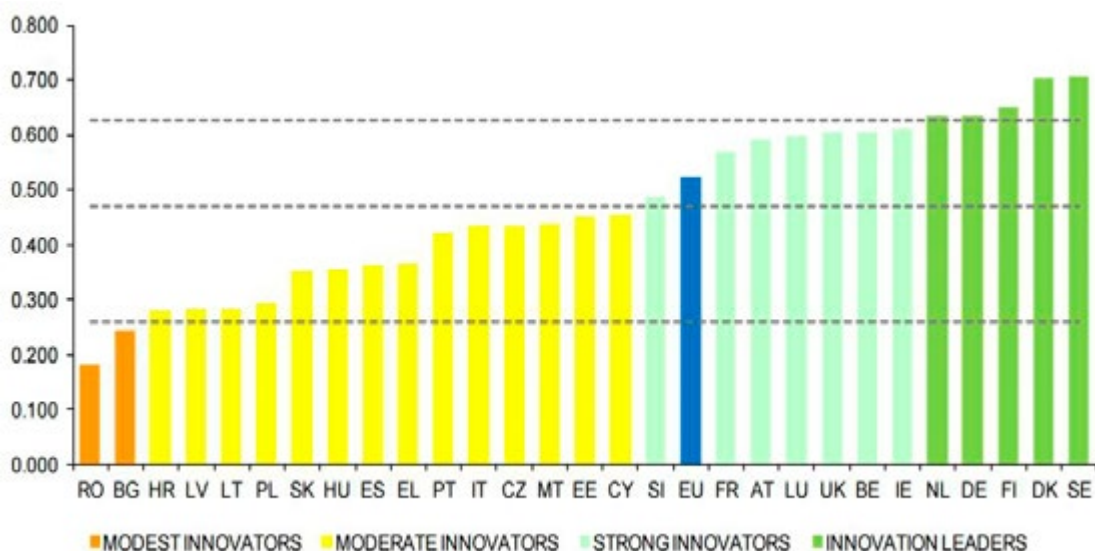

kaptunk (60). Különösen rossz a pozíciónk a kezdő kisvállalkozások indulását segítő mikrofinanszírozás elterjedtsége tekintetében (80.). Ezt a mikrohitelnek GDP-hez mért arányával mérik. Viszont jól állunk a kreatív termékek, szolgáltatások előállítására, illetve exportja tekintetében.

Európai Innovációs teljesítménytábla

Az innovációs képességet az EU évente méri, és három mutatószámcsoporthoz vizsgálja, amelyekből az egyikben az úgynevezett inputok (a humán vagyon végzettsége, a kutatási eredmények és az innováció pénzügyi támogatottsága), a másikban a cégek tevékenységét vizsgálja. A második csoportban térnek ki a kutatók az együttműködésekre és külön a kisvállalkozások innovativitására.

A harmadik csoportban pedig az úgynevezett innovációs outputokat, azaz a tényleges eredményeket, például az innovatív szektorok által foglalkoztatottakat, vagy például az exporton belül az innovatív termékek és szolgáltatások arányát mérik. A 8. ábrán a 2016. évi „Innovációs teljesítménytáblát”¹⁷ látjuk az EU28 országainak innovációs rangsorával.

8. ábra: EU28 ország innovációs rangsora

¹⁷ European Innovation Scoreboard. 2016. EC. 2016.

URL: <http://ec.europa.eu/growth/industry/innovation/facts-figures/scoreboards/index.en.htm>

Utolsó letöltés: 2016.11.02.

Az ábrán 4 innovációs csoportot látunk:

- vezető innovátorok,
- erős innovátorok,
- mérsékelt innovátorok,
- gyenge innovátorok.

Magyarország alulról a nyolcadik helyen, a mérsékelt innovátorok csoportjában van. A kutatók azonban megjegyzik, hogy Magyarország teljesítménye 2008 óta javul. Az EU az innovációs teljesítményt régiós szinten is méri.¹⁸ Magyarország esetén azt találták, hogy a hét magyar régiót egyformán a mérsékelt innovativitás jellemzi. Csehország nyolc régiójára is az egységes, mérsékelt innováció a jellemző. Lengyelország esetén viszont a tizenhat régióból kilencben mérsékelt az innováció szintje, hétben viszont gyenge. Szlovákia négy régiójából viszont egyben erős és háromban mérsékelt az innováció.

Összefoglalásként térjünk vissza a bevezető gondolatra, arra, hogy miért is fontos jellemzője egy nemzetnek az innovációs képesség, miért jó azt mérni, és hogyan lehet értékét javítani. Az innovációs képesség a nemzeti versenyképességet döntő módon határozza meg, és ezért hatással van az életszínvonalra és az életminőségre is. Éppen ezért fontos, hogy elemezzük, és az is, hogy a kormányzat feladatának tekintse, hogy a nemzeti innovációs rendszer segítségével javítsa a nemzet innovációs képességét.

Végül foglalkozzunk még egy érdekes témával, a regionális innovációval, amelyet a regionális innovációs eredménytábla vizsgál.

Regionális innovációs eredménytábla, 2016

A regionális innovációs eredménytábla legutóbbi kiadása 22 uniós tagállam és Norvégia 214 régiójának innovációs teljesítményéről nyújt összehasonlító értékelést. Az eredménytáblában továbbá Ciprus, Észtország, Lettország, Litvánia, Luxemburg és Málta szerepel országos szinten, mivel a regionális adminisztratív szint ezekben az országokban nem létezik.

A regionális innovációs eredménytábla az európai innovációs eredménytáblát kíséri, amely a tagállamok szintjén méri az innovációs teljesítményt.¹⁹ A regionális innovációs eredménytábla az európai innovációs eredménytáblához képest jobban összpontosít a kis- és közép-vállalkozások teljesítményére.

---

¹⁸ Regional Innovation Scoreboard 2016. (2016.07.13) (EC.Europa.Eu/DocsRoom/documents/17824

¹⁹ Az országos szintű éves jelentéseket 2009-ig „európai innovációs eredménytábla”, 2010–2015 között pedig „az Innovatív Unió eredménytáblája” néven tették közzé, majd 2016-tól ismét „európai innovációs eredménytábla” néven.

Regionális teljesítménycsoportok

Az európai innovációs eredménytáblához hasonlóan, amely négy teljesítménycsoportba sorolja az országokat, Európa régiói a következő kategóriákba kerültek:

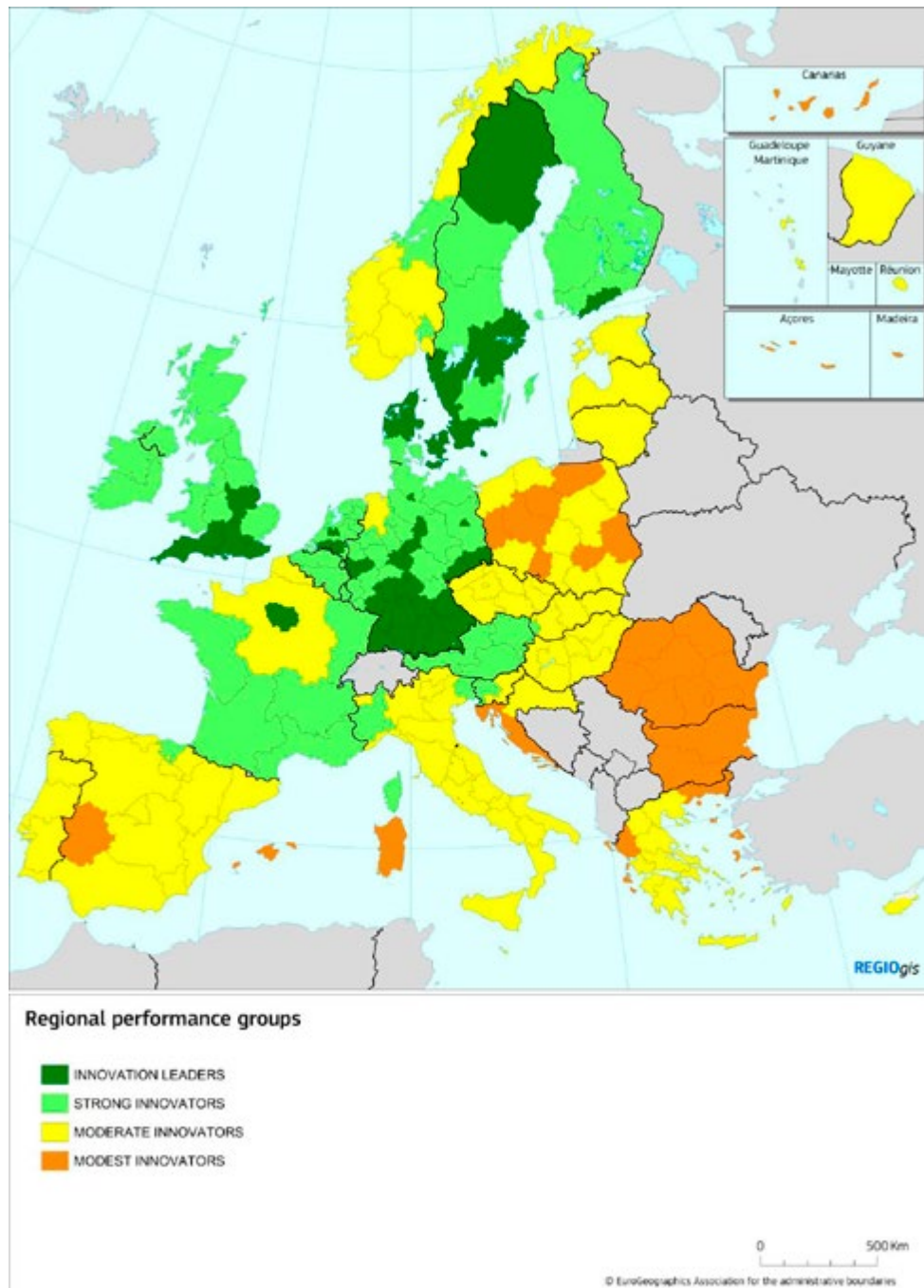
- › „vezető innovátor régiók” (36 régió), „jelentős innovátor régiók” (65 régió),
- › „mérsékelt innovátor régiók” (83 régió) és „lemaradó innovátor régiók” (30 régió).

A leginnovatívabb régiók jellemzően a leginnovatívabb országokban találhatók

A regionális teljesítménycsoportok meglehetősen jól lefedik az európai innovációs eredménytábla 2016-os kiadásában szereplő országok alkotta teljesítménycsoportokat. Szinte valamennyi vezető innovátor régió és jelentős innovátor régió az európai innovációs eredménytábla szerinti „vezető innovátor” és „jelentős innovátor” országokban található, a mérsékelt innovátor régiók és lemaradó innovátor régió legtöbbször pedig az európai innovációs eredménytábla szerinti „mérsékelt innovátor” és „lemaradó innovátor” országokban.

Az innovációs kiválóság Európában viszonylag kis területen koncentrálódik. Mind a 36 uniós vezető innovátor régió hét tagállamban: Dániában, Finnországban, Franciaországban, Németországban, Hollandiában, Svédországban és az Egyesült Királyságban található.

A legtöbb ország esetében a regionális teljesítménycsoportok között kevés eltérés figyelhető meg, ami arra utal, hogy a regionális és a nemzeti innovációs teljesítmény összefügg. Több eltérés mutatkozik azonban néhány (többnyire nagyobb) országban, ami regionális sajátosságok és „kiválósági pontok” meglétét jelzi. Ausztriában, Belgiumban, Bulgáriában, a Cseh Köztársaságban, Magyarországon, Írországon és Romániában valamennyi régió ugyanabba a teljesítménycsoportba tartozik, és 12 országban csak két különböző regionális teljesítménycsoport található meg. Mindössze négy nagyobb tagállamban (Franciaország, Németország, Olaszország és Spanyolország) van jelen három különböző regionális teljesítménycsoport.

9. ábra: Regional Innovation Scoreboard 2016. (EU 2016, 4 old.)

Ciprus, Észtország, Lettország, Litvánia, Luxemburg és Málta esetében a teljesítménycsoportba való besorolás teljesen megegyezik a 2016-os európai innovációs eredménytábláról szóló jelentésben szereplővel.

A legtöbb régióban összességében fejlődött az innováció, azonban a legutóbbi időben a régiók többségében hanyatlott a teljesítmény

A 2016-tal bezárólag kilencéves időszak elemzése azt mutatja, hogy a teljesítménycsoportba való besorolás a régiók többsége (70%) esetében stabil volt, míg más régióknál számos váltás volt megfigyelhető, mind magasabb, mind alacsonyabb teljesítménycsoportokba. A teljesítménycsoportokon belül a jelentős innovátor régiók és mérsékelt innovátor régiók átlagos teljesítménye összességében javult, ugyanakkor hanyatlott a vezető innovátor régiók és lemaradó innovátor régiók teljesítménye. Ez tehát részleges konvergenciafolyamatra utal, amelynek során csökkent a jelentős innovátor régiók és mérsékelt innovátor régiók, valamint a vezető innovátor régiók közötti teljesítménykülönbség.

A kilencéves elemzési időszak első hét évében a teljesítménynövekedés minden teljesítménycsoportban és 175 régióban pozitív volt. A legutóbbi két évben a teljesítmény minden teljesítménycsoportban és 154 régióban csökkent. Az innovációs teljesítmény utóbbi években végbement e hanyatlása főleg a 2012-es közösségi innovációs felmérésből származó, a kkv-kre vonatkozó adatokat használó négy mutató – a vállalkozáson belüli innovációs tevékenységet folytató kkv-k, a másokkal együttműködő innovatív kkv-k, a termék- vagy eljárási innovációt bevezető kkv-k, valamint a marketing- vagy szervezeti innovációt bevezető kkv-k aránya – gyengülésének tudható be.

A regionális innovációs eredménytábla fontos információkat szolgáltat a regionális fejlesztési tervek elkészítéséhez azért, mert megmutatja, hogy mely területeken vannak olyan gyengeségek, amelyek rontják az adott régió versenyképességét, és ezen keresztül az egész ország fejlődési lehetőségeit is.

Idézett irodalom

Porter, M (1990): The Competitive Advantage of Nations. Free Press, New York.

3. FEJEZET: KLASZTEREK, ÖKOSZISZTÉMÁK, TERÜLETI TŐKE

A **klaszterek** olyan egymással földrajzi közelségben lévő, összekapcsolódó és együttműködő vállalatcsoportok és a hozzájuk társult egyéb intézmények – például szaktanácsadók, könyvelő irodák, továbbképzők –, amelyek közös célok és érdekek mentén, közös stratégiával együttesen törekednek versenyképességük javítására. Az alulról szerveződő, céges kezdeményezésre létrejövő vállalati együttműködések területén az amerikai Porter (1990) végzett kiterjedt kutatásokat, és ő alakította ki a klaszteralapú gazdaságfejlesztés koncepcióját. Véleménye szerint a kormányzat fontos gazdaságfejlesztési feladata a klaszter vállalkozásainak és a klaszter egészének versenyképességét elősegítő üzleti környezet megteremtése.

A klaszter minőségileg más szerveződés, mint az ipari park.

Az ipari park olyan ipari tevékenységre kijelölt terület, amelyet az állam, az önkormányzat vagy vállalkozók alakítanak ki azzal a céllal, hogy oda – kedvező üzleti környezettel – vállalkozásokat csábítsanak. Ameddig ott vannak, addig valószínűleg fizetnek helyi adót, amivel növelik a helyi bevételeket. Nem feltétele általában az ipari parkba költözésnek az, hogy a cég helyi munkaerőt alkalmazzon, helyi tudást hasznosítson, és az sem, hogy együttműködjön a helyi kisvállalkozásokkal. Az ipari parkokba ezért tipikusan a kínált kedvezmények miatt, gyakran rövidtávú szemlélettel, költségminimalizáló céllal költöznek be cégek, közöttük gyakran külföldiek. Ha pedig nem jön be az üzlet, vagy megszűnnek a kedvezmények, akkor bezárnak, odébbállnak. Nem véletlen, hogy sok a kihasználatlan, esetenként szinte teljesen üres ipari park. Ily módon a helyi adóbevételek is bizonytalanok. Nem jellemző az sem, hogy az ipari parkon belüli cégek között hosszú távú üzleti kapcsolat létezne, azaz, hogy egymással együttműködő cégek költöznének be az ipari parkokba. A klasztereknél viszont alapvető feltétel az együttműködés.

Magyarországon már a 2007–2013-as EU-s tervezési ciklusban készült Új Magyarország Fejlesztési Tervben a kiemelt prioritások között szerepelt a gazdaságfejlesztés és annak egyik fontos céljaként a klaszterek támogatása. Ennek eszközeként hozták létre az ún. „Pólus programot”, amelynek keretében a következő célokat fogalmazták meg:

- › nemzetközileg versenyképes klaszterek kialakulásának előmozdítása,
- › a klasztereken belül magas hozzáadott értékű, innovatív tevékenységekre történő spe-

cializáció,

- › erős együttműködés a vállalatok között, a vállalkozások és a felsőoktatási intézmények, továbbá a helyi vállalkozások és önkormányzatok között.

A Pólus programon belül a klaszterfejlesztést négy egymásra épülő szakaszban képzelték el:

Első szakasz: induló klaszter

Második szakasz: fejlődő klaszter

Harmadik szakasz: akkreditált klaszter

Negyedik szakasz: pólus klaszter.

Az akkreditáció egyik feltétele volt, hogy a pályázó klaszter irányítását gazdasági társaság formában működő klasztermenedzsment végezze.

A klaszterektől a program tervezői azt várták, hogy erősítik majd a cégek innovációs tevékenységét, és ezzel javítják a bennük lévő cégek külpiazi terjeszkedési lehetőségeit. Az egyes szakaszokból a másikba való átlépést az egyre versenyképesebb tevékenység segíti.

Ennek érdekében a legfejlettebb, akkreditált klaszterek (harmadik, negyedik szakasz) számára a Gazdaságfejlesztési Operatív Program a nemzetközi versenyképességét fokozni képes innovációs célú, magas hozzáadott érték teremtését ösztönző támogatásokat kínált.

A Pólus klaszter már a tudáson és innováción alapuló, nemzetközileg versenyképes vállalatcsoport, amely jelentős hatást tud gyakorolni tágabb környezete fejlődésére.

A klaszterek sikerét befolyásoló legfontosabb tényezők:

Stratégiai gondolkodás

- › Az együttműködést hosszú távra tervezzék, ne rövidtávú haszon, állami támogatás elérése legyen a megalakulás fő oka.
- › A klaszterbe szerveződő cégek közösen, egyenlő jogú partnerként határozzák meg a fejlődési stratégiát, azon belül az együtt elérendő legfőbb célokat.

- A stratégia megvalósításában alakuljon ki a harmonikus együttműködés a felek között.

Közös célok

A fejlesztési stratégiára építve a tagok egyenként és közösen is dolgozzanak ki rövid és hosszú távú részletes és konkrét, ellenőrizhető célokat, célkitűzéseket.

Folyamatos együttműködés

- › Állandó, formális és informális kommunikáció, tudásátadás, közös tudásépítés.
- › Együttes megjelenés a piacon.
- › Rugalmas és állandóan tanuló, a változásokat nemcsak követő, de azoknak elébe is menő klasztermenedzsment-szervezet, melyet a tagok elismernek, és amelyben meg

is bíznak.

Hatékony működés

- › A tagok bevonása és aktív közreműködése a klaszter mindennapjaiban.
- › Egyértelmű és átlátható szervezeti viszonyok megteremtése.
- › Beágyazódás a helyi közösségbe.

A klaszterek fenntarthatóságának kérdésében is kulcsfontosságú szerepe van a klasztermenedzsment-szervezet hatékony működésének. Jelenleg Magyarországon sok klasztert csak az állami támogatások tartanak fenn. Ez hosszabb távon nem jó megoldás. Az állami rásegítéssel létrejött klaszterek akkor tekinthetők igazán sikeresnek, ha adott idő múlva saját lábra tudnak állni.

Magyarországon – valamennyi nemzetközi elemzés szerint – gyenge a bizalmi szint a társadalomban, amely kihat a cégek közötti együttműködésre is. Azaz gyenge a társadalmi tőke. Ez gátolja a klaszterek létrejöttét, de a már létrejöttéknél is a tartós, harmonikus együttműködést. A WEF²⁰ szerint például Magyarországon 2008, azaz a válság kitörése után, erőteljes csökkenésnek indult a klaszterműködés. Ez a lejtmenet 2010-ig tartott, majd javulni kezdett a helyzet. Azonban ennek ellenére a WEF 2015-16. évi tanulmánya szerint a klaszterek fejlettsége tekintetében a vizsgált 140 ország között csupán a 75.-ek vagyunk, miközben a csehek az 55.-ek, a szlovákok pedig az 56.-ak. De igazán jó eredménnyel a németek (3. hely) és az osztrákok (16. hely) dicsekedhetnek. Az IMD²¹ 2016. évi versenyképességi jelentése szerint a társadalmi tőke erőssége tekintetében a vizsgált 61 ország között Németország a 18., Ausztria a 12., mi pedig az 58.-ak vagyunk.

Ezért a gazdaságpolitikának nemcsak a klaszterek pénzügyi támogatása a feladata, hanem a bizalmi tőke erősítése is. Ennek első lépése a stabil, kiszámítható környezet kialakítása a vállalkozások számára. Fontos a korrupciós szint csökkentése és a kiszámíthatóság növelése is. Ilyen kedvező környezetben a vállalkozások egymásba és a környezetbe vetett bizalma megerősödik, ezáltal felülről is támogatva, de alulról is értelmét látva a szerveződésnek kialakulhatnak a vállalkozások közötti együttműködések, hálózatok, klaszterek, amelyek következtében nőhet az ország innovációs képessége, és javulhat a gazdaság versenyképessége.

Azonban ehhez ma már célszerű továbblépni, és üzleti ökoszisztémák létrehozására törekedni.

---

²⁰ WEF: World Economic Forum: Világgazdasági Forum. Genf, Svájc.

²¹ IMD: International Institute for Management Development, Lausanne, Svájc.

Üzleti ökoszisztémák

Fenntartható, dinamikus és hosszú távú helyi és országos fejlődést az egymással szorosan együttműködő, a tevékenységi láncolatukba a helyi erőforrásokat, tudást, vállalkozó szellemet bekapcsolni tudó és akaró cégcsoportok biztosíthatnak. Az üzleti ökoszisztémák ilyen, a klaszterekből kinövő fejlettebb vállalatcsoportok. Ezeket vállalati gazdasági rendszereknek vagy üzleti hálózatoknak is nevezik. Az ilyen vállalkozáscsoportok megtelepülése óriási lendületet adhat a helyi fejlődésnek, sokféle munkahelyet tud teremteni, és ezért megállíthatja a szakemberek elvándorlását. Ezek a vállalkozástípusok szervesen beépülnek a helyi közösségekbe, társadalmilag felelősen viselkedve nemcsak a rövidtávú profit maximalizálást tartják szem előtt, hanem hosszabb távon gondolkodva együtt kívánnak fejlődni a helyi közösséggel, ezért támogatják például a helyi kulturális és történelmi értékek megőrzését, hiszen nekik sem mindegy, hogy milyen az a közeg, amellyel összhangban és nem tőle elkülönülten működnek. Ez pedig sokkal több, mint a helyi adófizetés! De nézzük meg kissé részletesebben, mit jelent egy ilyen vállalati gazdasági rendszer, vagy üzleti hálózat. Amíg a hagyományos ipari parkokba betelepülő egymástól függetlenül működő cégek, de a klaszterekben tömörültek is általában az ötlettől, fejlesztéstől induló és az értékesítésig tartó teljes értéklánc egyetlen vagy kevés szakaszára, például a termelésre vállalkoznak, addig az egymással hálózatosan összefüggő szervezetek uralják a teljes értékláncot. Éppen ezért tudnak sokféle munkát kínálni a kutatás-fejlesztéstől a gyártáson át a marketingig. Az így együttműködő cégcsoportnak része lehet egy helyi szakképző iskola vagy egy „közösségi egyetem” is, amelyik például megoldja a munkavállalók továbbképzését.

A hálózatok esetén jellemző még a helyi beágyazottság, szoros együttműködés az önkormányzattal, helyi munkaerő alkalmazása. A hálózat együttes célja természetesen a kiváló minőségű és nagy hozzáadott értéket tartalmazó, minél inkább innovatív termékek és szolgáltatások kínálása a hazai és a nemzetközi vevőknek. Ezzel hozzájárulnak a jobb árat, ezáltal az országnak is nagyobb értéket biztosító export növeléséhez. A hálózat tagjainak sokszínűsége, egymástól való tanulása erősíti a vállalkozói szellemet, a kreatív légkört. Ennek következtében a cégek nem egyénileg, elszigetelten, „magányos farkasként”, hanem egymást erősítve versenyeznek a piacon, és kapcsolatrendszerüknek köszönhetően akár nagyobb cégekkel is felvehetik a versenyt. A megtermelt nyereséget visszaforgatják egyrészt az egyes cégekbe, másrészt a hálózatba, de közvetlen környezetük fejlesztésébe is. Ezzel megvalósul a „2 + 2 nagyobb, mint 4” összefüggés, vagyis, hogy a hálózat együttesen sikeresebb tud lenni, mint a cégek egyenként. Ennek az oka, hogy maga a jól működő hálózat is versenyelőny. Persze

egy ilyen hálózathoz még erősebb bizalmi légkörre, nyitottságra, együttműködési képességre és készségre és hosszú távú szemléletre van szükség. Az ilyen, a teljes értékláncot uraló céghálózatok a regionális fejlettségben lévő különbségek csökkentéséhez is hozzá tudnak járulni. És ha már a regionális különbségeket szóba hoztuk, akkor arra is gondolhatunk, hogy a „modern nagyvárosok” program mellett az üzleti hálózatokra támaszkodva az „okos kisvárosok”, „okos falvak” létrejöttét is segíthetnék az ilyen céghálózatok. De nőne ezzel a gazdaság sokszínűsége is, és ez esélyt teremtene a GDP egyenletesebb növekedésére is. Az ilyen hálózatok megteremtéséhez azonban fontos az erős helyi, területi tőke: nagy tudású szakembergárda, színvonalas, stratégiai szemléletű helyi vezetés, és a jó életminőséget biztosító lakhatási lehetőségek rendelkezésre állása. Ezzel függ össze, hogy a kevésbé fejlett országokban kevesebb az üzleti ökoszisztémák száma, mint a fejlettekben.

Idézett irodalom:

Porter, M. E. (1990): The Competitive Advantage of Nations. Free Press, New York.

IV. MODUL: AZ INNOVÁCIÓ ÁLLAMI SZINTEN, INNOVÁCIÓS GAZDASÁG, A KKV-K SZEREPE AZ INNOVÁCIÓBAN

1. FEJEZET: KORMÁNYZATI INNOVATIVITÁS ÉS AGILITÁS

Az innovációval kapcsolatban elsősorban az üzleti világ innovációja juthat eszünkbe. Azonban a kormányzati munkában is fontos az innováció. A kormányzati innováció ugyanis egyrészt javíthatja a döntéshozás minőségét és hatékonyságát, másrészt hozzájárulhat az üzleti világ innovativitásának erősítéséhez.

A kormányzati innováció, az üzleti innovációhoz hasonlóan, új ötletek, gondolatok, módszerek, rendszerek és technikák állandó keresését jelenti azzal a céllal, hogy a jelenlegi

és a jövőbeli társadalmi problémákra hatásos és hatékony megoldásokat lehessen találni. Hatásosnak azt a megoldást tekintjük, amely a lehetséges megoldások közül a lehető legjobb az adott probléma kezelésére. Hatékony egy megoldás akkor, ha az a legköltséghatékonyabb módon kerül megvalósításra.

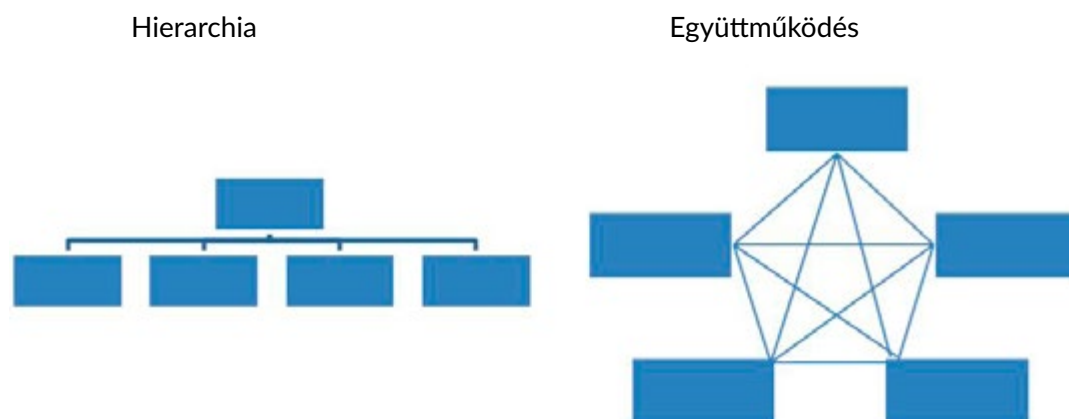
Az innovációnak állami szinten is fontos feladata, hogy új vagy legalább jobb értéket hozzon létre. Ezt a folyamatot látjuk a 10. ábrán.

10. ábra: Az innováció folyamata

Forrás: szakirodalmi források alapján saját szerkesztés

A kormányzati innováció esetén ez a folyamat azt jelenti, hogy új vagy javított megoldásokat keresünk, és azokat úgy valósítjuk meg, hogy eredményként új érték jelenjen meg a társadalomban. Mint említettük, ez az új érték akkor lesz a legnagyobb, ha a lehetséges ötletek közül a legjobbat sikerül kiválasztanunk, és azt a lehető legkevesebb erőforrás igénybevételével tudjuk megvalósítani. Éppen ezért a kormányzati szektor innovációjához is fontos, hogy egy probléma megoldására minél több lehetséges módszer kerüljön megvitatásra. Ezért a kormányzati innovációhoz hasznos a kormányzat és a civilszféra együttműködése, véleménycsereje, az együttes tanulás, vagyis az 1. fejezetben bemutatott nyitott innováció. Viszont az együttműködést gátolhatja a kormányzati szerkezet merevsége, az intézményeket elválasztó „falak”, ami általában együtt jár a bürokratikus, felülről irányított döntési rendszert jelentő szervezeti kultúrával is. Ezt mutatja a 11. ábra.

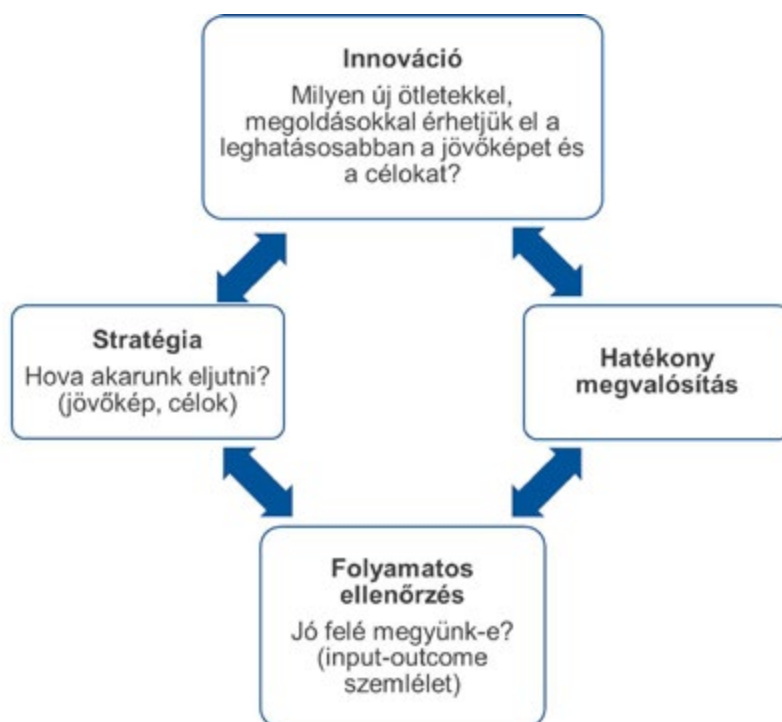
11. ábra: Hierarchia és együttműködés a szervezetben

Forrás: szakirodalmi források alapján saját szerkesztés

A kormányzati szektor kereshet például innovatív megoldásokat

- › a munkanélküliség csökkentésére,
- › a lemaradt régiók felzárkóztatására,
- › általában a regionális különbségek csökkentésére,
- › a helyi társadalmi problémák megoldására a helyi szereplők, például a „társadalmi innovátorok” támogatásával.

A kormányzati innováció folyamata a stratégiakészítés rendszerében a 12. ábra szerint képzelhető el.

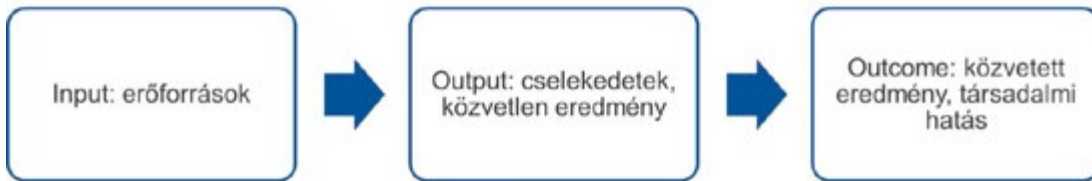

12. ábra: Stratégia és innováció

Forrás: szakirodalmi források alapján saját szerkesztés

A megvalósítás során pedig legfontosabb a költségekkel való takarékoskodás, vagyis a ráfordítás (input) és hatás (outcome) szemlélet. Ez több és más, mint a szokásos input-output, azaz „ráfördítés és annak közvetlen eredménye” szemlélet.

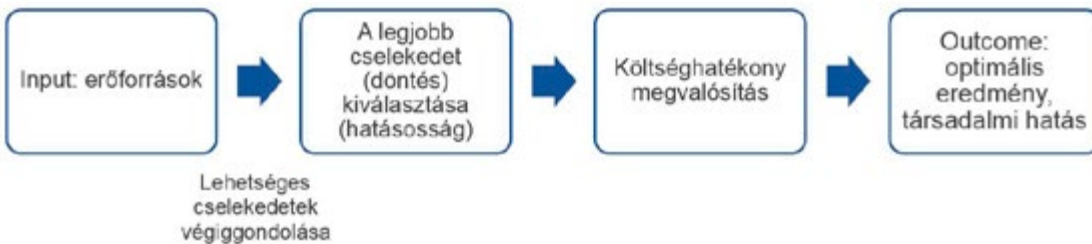
Ezt látjuk a 13. ábrán.

13. ábra: Ráfördítés és eredménye

Forrás: szakirodalmi források alapján saját szerkesztés

Ha a rendszerbe beépítjük a hatásosság, hatékonyság gondolatot is, akkor a rendszer a 14. ábra szerint alakul:

14. ábra: Hatékony ráfordítás, hatásos eredmény

Forrás: szakirodalmi források alapján saját szerkesztés

Nézzünk egy példát az input-output-outcome (ráfördítés-cselekedet-eredmény/hatás) szemléletre!

A kormányzat javítani akarja a munkavállalók egy körének, mondjuk egy közmunkás csoportnak a képzettségét abból a célból, hogy el tudjanak helyezkedni az üzleti szférában. Ebben az esetben az input az a tervező-szervező munka, illetve annak valamennyi költsége, amellyel a képzési program megvalósul. Az output a lebonyolított képzés. Viszont ezt még önmagában nem tekinthetjük eredménynek. Az eredményt az mutatja, hogy a programot

elvégzők közül hány százalék tud majd adott időn belül elhelyezkedni az üzleti szférában. Végül a kormányzat – az innováció közvetlen és közvetett támogatásával – fontos szerepet játszik a gazdaság innovációs képességének javításában. Például azzal, hogy a kormányzati munka befolyásolja a cégek környezetét, és ezáltal támogatja vagy gátolja az innovációt.

A közvetlen támogatás egyik eszköze a kutatás, fejlesztés és innováció költségvetésből történő támogatása. Másik eszköz a közbeszerzések esetén az ajánlattevők közötti választásnál, a költségek mellett, az ajánlat innováció tartalmának előtérbe helyezése. És talán a legfontosabb, hogy kormány olyan befektetéseket támogasson, amelyek nem alacsony hozzáadott érték termelésére, hanem innovatív termékek, szolgáltatások és eljárások helyben történő létrehozására, ezeknek piacra vitelére vállalkoznak. Ezzel függ össze, hogy a kormány nem a hagyományos, az egységnyi munkaóra, vagy munkavállalóra jutó megtermelt értékkel mért termelékenységnövelést, hanem az úgynevezett teljes tényező termelékenységjavulást bátorítja az üzleti szférában. A teljes tényező termelékenység mutató vizsgálja azt is, hogy az üzleti szféra mekkora hozzáadott új érték előreállítására használja a munkaerőt, és a nagyobb hozzáadott érték létrehozását hogyan támogatja korszerűbb technológiákkal és tudással, valamint innovatívabb vezetéssel és munkaszervezéssel. A közvetett támogatás legnyilvánvalóbb módja az innovációt gátló környezeti tényezők kiiktatása. Ezt leginkább innovációbarát szabályozórendszerek működtetésével, a bürokrácia minimalizálásával lehet elérni. De közvetett támogatásnak lehet tekinteni az innováció adózásán keresztül történő ösztönzését is. A közvetett eszköztárhoz tartozik az is, hogy a kormányzás intézményrendszere mennyire összehangoltan, egy irányba mutatóan segíti az innovációt. Miközben nyilvánvalóan bizonyíthatók a kormányzati innováció, illetve a kormányzat innovációt támogató működésének előnyei, aközben azt is figyelembe kell venni, hogy a kormányzati munka nem üzleti, profit- és versenyorientált tevékenység. Ezért a gyakori változtatás a kormányzati munkában akár kritika tárgya is lehet. Fel lehet ugyanis vetni, hogy a megbízhatóság, kiszámíthatóság sérül akkor, ha a kormányzati munkában gyakoriak a változtatások. Vagyis a társadalom, de különösen az üzleti szféra inkább stabilitást vár el a kormányzati munkától. Ráadásul a kormányzati rendszer olyan óriási, komplex szervezet, amelyet hierarchikus struktúrák, részletes szabályok és rutinok működtetnek. Felmerülhet tehát a kérdés, hogy hogyan lehet képes arra, hogy folyamatosan változzon, innováljon és megújítsa önmagát? Az állami intézményrendszerben dolgozók is gyakran azért választják az állami szférát, mert nem szeretik az üzleti életre jellemző nagy bizonytalanságot. Viszont tudjuk, hogy az innováció, a változtatás bizonytalansággal, sőt kockázatvállalással járhat együtt. Továbbá – mivel

a kormányzati rendszer nagy és bonyolult –, ezért az egyik pontján bevezetett innovációtól csak akkor várhatók jó eredmények, ha azt együttműködve támogatja a teljes intézményrendszer.

Az elmondottak miatt a kormányzati innováció és a kormányzat innovációt bátorító tevékenysége esetén egyaránt a siker feltétele a hatékony menedzsment, az együttműködési kultúra és az intézményrendszeren átívelő projektszemlélet.

Foglaljuk össze még egyszer a legfontosabb állami cselekvési lehetőségeket!

Az innovációt támogathatja a kormányzat

- › adókedvezményekkel,
- › a közbeszerzéseken keresztül azzal, hogy a feladat elnyerésénél jelentős súlyt képvisel a megoldás újdonságtartalma,
- › közvetlen állami innovációs befektetések formájában,
- › cégek innovációs kapcsolatrendszere, hálózatai létrejöttének ösztönzésével,
- › általában a vállalkozói szemlélet, kultúra erősítésével,
- › kezdő vállalkozások helyzetbe hozásával,
- › a tudásmegosztás ösztönzésével az oktatási-kutatási intézmények és az üzleti szektor között.

Ugyanakkor gátolja a gazdasági szektor innovációját

- › a túlzott bürokratizmus,
- › a piaci verseny torzulása az állam túlzott és nem hatékony beavatkozása miatt,
- › kiszámíthatatlan, átláthatatlan kormányzati munka,
- › egyeztetések hiánya,
- › rövidtávú szemlélet,

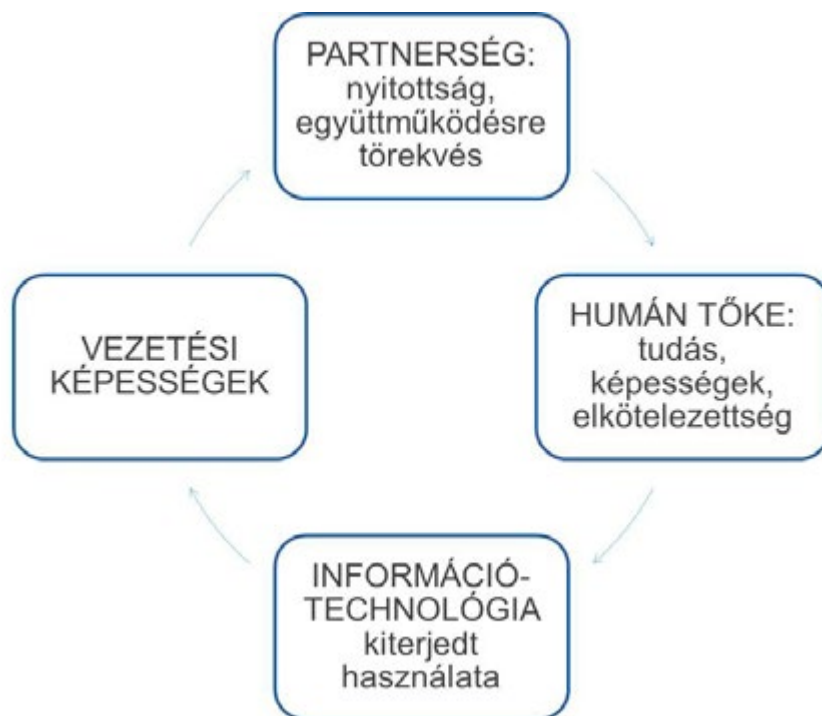
Az innovatív állam tehát egyrészt maga is szereplője az innovációs folyamatoknak, másrészt segíti az üzleti élet innovációját.

Befejezésül ejtsünk szót a kormányzati agilitásról. Az agilitás – magyarra leginkább mozgékonyágnak lehetne fordítani – eredetileg az üzleti világ fogalma. Kormányzat esetén úgy fogalmazhatnánk meg, hogy az agilitás korszerű, gyors és előrettekintő válaszok adása a társadalom problémáira, a társadalom perspektívájából. Azt jelenti, hogy nem reakciószerűen, a változások bekövetkezése után cselekszünk, hanem folyamatosan vizsgáljuk, elemezzük a körülöttünk zajló változásokat, és időben meghozzuk a szükséges döntéseket. Ehhez nyitottságra, az intézményrendszeren belüli jó együttműködésre és állandó tanulásra van szükség. Mindezt segíti az informatika használata, az „e-kormányzás”. Azonban egyre többen vizsgálják a kormányzati agilitást abból a nézőpontból, hogy mekkora a kormányzati

intézményrendszer, mekkora összeget emészt fel az állami bürokrácia, illetve, hogy mennyire gátolja az állami és az üzleti innovációt az állami bürokrácia. Az agilitást méri az is, hogy milyen rugalmas az állam kapcsolatrendszere az üzleti világgal és a civil társadalommal. Például mennyi idő alatt intézhető el a cégek és az állampolgárok ügyei, milyen rövid a válaszadási idő adott ügyek esetén, mennyire vonja be az állami intézményrendszer a falain kívüli tudást a változások értékelésébe és a döntéshozatalba, illetve, hogy általában milyen gyorsan, és mennyire nem reagáló, hanem alakító módon tudja kezelni a váratlan környezeti változásokat, illetve a jogos társadalmi igényeket. További fontos agilitási szempont, hogy mindezt mennyire takarékosan, költséghatékonyan, és milyen minőségben, azaz mekkora „selejtrel” képes elvégezni.

Ebben az összefüggésben használják a „karcsú kormányzás”²² kifejezést is.

Egy PWC²³ (2015) tanulmány foglalkozik az agilitás feltételeivel. A 15. ábrán látható négy területet tartja különösen fontosnak ahhoz, hogy egy szervezet agilisan tudjon működni.

15. ábra: Az agilitás feltételei

Forrás: PWC (2015) alapján saját szerkesztés²⁴

²² lean governance

²³ A PWC: Pricewaterhouse Coopers LLP: Nemzetközi szaktanácsadó cég.

²⁴ PWC (2015): Agile government: Responding to citizen's changing needs Sept. 2015. https://www.pwc.com/si/en/assets/document/agile-government_2015_03_en.pdf (Utolsó letöltés: 2016. 09.11.)

2. FEJEZET: A KKV-K ÉS AZ INNOVÁCIÓ

A kisvállalkozások a gazdasági növekedés és a munkahelyteremtés legfőbb forrásai. Kreatívak, gyorsan mozgó és az innovációs készségek hordozói. Ezért ha megfelelő környezetben tevékenykednek, akkor gyorsan képesek új termékekkel, szolgáltatásokkal előállni, és új piacokat teremteni. Elemi érdeke tehát az EU-nak és a tagállamoknak egyaránt, hogy megfelelő környezetet teremtsenek számukra, elhárítva minden felesleges akadályt, amely megnehezíti, hogy képességeiket kifejthessék.

A kisvállalkozások 3 fő csoportját az 9. táblázatban látjuk.

9. táblázat. A kisvállalkozások csoportosítása

Jellemzők	Mikro	Kis	Közép
Létszám	< 10 fő	< 50 fő	< 250 fő
Forgalom	≤ 2 millió euró	≤ 10 millió euró	≤ 50 millió euró
VAGY			
Mérlegfőösszeg	≤ 2 millió euró	≤ 10 millió euró	≤ 43 millió euró

Forrás: Különböző EU-s anyagok alapján saját szerkesztés

A kkv-k fontosságát egy EU-s tanulmány²⁵ így jellemezte:

- › a kkv-k az európai gazdaság alappillérei,
- › 100 cégből 99 kkv,
- › 3 munkavállalóból 2-öt kkv alkalmaz,
- › A kkv-k kb. 87 millió európainak adnak munkát,
- › 10 kkv-ból 9 mikrocég.

A kkv-k legfontosabb gondjai:

- › piacok találása termékeik, szolgáltatásaik számára,
- › finanszírozási forrásokhoz jutás,
- › állami bürokrácia.

A magyarországi kisvállalkozások 2014. évi adatait látjuk az 10. táblázatban:²⁶

²⁵ European SMEs. EC. 2016.04.15.

²⁶ 2015 évi SBA tájékoztató. Magyarország. EC. 2015

10. táblázat: Kkv-alapadatok

	Vállalkozások száma			Foglalkoztatottak száma			Hozzáadott érték		
	Magyarország		EU-28	Magyarország		EU-28	Magyarország		EU-28
Vállalkozás-típusok	Mennyiség	Arány	Arány	Mennyiség	Arány	Arány	Milliárd €	Arány	Arány
Mikrovállalkozások	478 021	94.2%	92.7%	847 980	34.6%	29.2%	9	18.7%	21.1%
Kisvállalkozások	24 617	4.9%	6.1%	461 790	18.8%	20.4%	8	16.1%	18.2%
Középvállalkozások	4 039	0.8%	1.0%	400 148	16.3%	17.3%	9	18.8%	18.5%
kkv-k	506 677	99.8%	99.8%	1 709 918	69.8%	66.9%	26	53.6%	57.8%
Nagyvállalkozások	867	0.2%	0.2%	741 405	30.2%	33.1%	23	46.4%	42.2%
Összesen	507 544	100.0%	100.0%	2 451 323	100.0 %	100.0%	49	100.0%	100.0%

Forrás: SBA tájékoztató. Magyarország. EC. 2015.

Az EU-s adatok szerint 2014-ben Magyarországon az összes vállalkozásból több a mikro-cég, mint az EU-ban átlagosan, és kevesebb a kicsi és a közepes. Igaz ez a foglalkoztatási adatokra is. A hozzáadott érték esetén viszont a magyar közepes méretű cégek értéke a nagyobb. Az EU-s átlagtól való eltérések azonban nem számottevőek. Azt azonban a számok is bizonyítják, hogy az EU-ban és Magyarországon is az értéktermelés és foglalkoztatás szempontjából egyaránt nagy a jelentősége a kkv-szektoroknak.

A válság azonban ezt a vállalati kört is megrázta. Ezért az Európai Bizottság 2013. január 9-én „Vállalkozás 2020 Cselekvési terv: A vállalkozói szellem felélénkítése Európában”²⁷ címmel vállalkozásfejlesztési programot jelentetett meg, amelyben megfogalmazta mind az EU-szervek, mind pedig a nemzetállamok feladatait az európai vállalkozási szellem újraélesztésével kapcsolatban.

A program így kezdődik: az európai gazdaság nem hozható rendbe több vállalkozó nélkül, ezért a növekedés újraindításához és a foglalkoztatás szintjének emeléséhez Európának

²⁷ Európai Bizottság, Brüsszel. 2013. január 9. COM (2012).795.final

több vállalkozóra van szüksége. Minden kkv más és más: ezért a politikai döntéshozóknak különbözőképpen kell viszonyulniuk a különböző méretű, tevékenységi körű és jogi formájú kis- és középvállalkozásokhoz. Fontos ezért például az is, hogy a 2008 júniusában elfogadott kisvállalkozói intézkedéscsomag („Small Business Act for Europe”²⁸) – amelynek mottója a „gondolkozz először kicsiben” volt – továbbra is a figyelem középpontjában maradjon. Azon kell munkálkodnunk, hogy a vállalkozóvá válás vonzó kilátást jelentsen az európai polgárok-nak.

A vállalkozásfejlesztési program három feladatcsoportot emel ki: a vállalkozással kapcsolatos képzést, a kkv-k környezetének javítását és a társadalom különösen problémás csoportjainak támogatását. A vállalkozásképzéssel kapcsolatban így érvel: kutatások bizonyítják, hogy a középiskolások közül azoknak, akik valamilyen vállalkozói képzésben vettek részt, 15-20%-a megpróbálkozik valamilyen vállalkozással, illetve a megszerzett ismeretek miatt könnyebben talál munkát. Ezért általánossá kell tenni a vállalkozási ismeretek oktatását az alapfokú képzéstől az egyetemig. Az egyetemeken pedig támogatni kell a vállalkozások létrejöttét, továbbá a kkv-k és a felsőoktatási intézmények együttműködését.

A második nagy témakör a vállalkozások környezetének javítása. Az egyik módszer a kkv-k állami támogatása elsősorban továbbképzés, mentorálás és különböző kedvezmények formájában. Tovább kell csökkenteni a bürokráciát, különös tekintettel az adózással kapcsolatos papírmunkára. Meg kell könnyíteni a cégek öröklését, illetve átadását, és meg kell menteni azokat a cégeket, amelyek azért mentek csődbe, mert a megrendelő nem fizette ki az általuk elvégzett munkát. Önhibájukon kívül csődbe került cégeket, például azokat, amelyeket munkájuk ki nem fizetése sodort bajba.

A vállalkozások pénzhez juttatásánál a mikrofinanszírozás kiterjesztését és olcsóbbá tételét tartja fontosnak a tanulmány. Felvet azonban egy újszerű gondolatot is: azt, hogy a kkv-k is legyenek képesek részvények és kötvények kibocsátására. Ennek szervezeti feltételeit természetesen meg kell teremteni.

Végül a harmadik terület a hátrányos helyzetű csoportok vállalkozóvá válásának támogatása, közöttük is elsősorban a nőket, a munkanélkülieket, különös tekintettel a fiatalokúakra, valamint az időseket említi meg a tanulmány. Az idősek esetén két lehetőséget is lát.

---

²⁸ A Bizottság közleménye a Tanácsnak, az Európai Parlamentnek, az Európai Gazdasági és Szociális Bizottságnak és a Régiók Bizottságának „Gondolkozz előbb kicsiben!” Európai kisvállalkozói intézkedéscsomag: „Small Business Act”. Brüsszel, 25.6.2008. COM (2008) 394 végleges

Egyrészt az idősek tapasztalatait, tudását kellene hasznosítani szervezett formában, másrészt az idősek vállalkozói tevékenységét segíteni. Végül arra hívja fel a figyelmet, hogy a vállalkozások megítélését is meg kell változtatni. Ugyanis a vállalkozás Európában nem annyira tiszteletre méltó és megbecsült tevékenység, mint például az USA-ban.

A válság, mint említettük, erőteljesen hatott a kkv-szektorra szerte Európában, viszont nem egyforma mértékben. Az adatok szerint azok a kkv-k, amelyek a szolgáltatásokban, pl. a vendéglátás, a szaktanácsadás, általában a tudásalapú tevékenységek területén működnek, a 2008–14-es időszakban is tudtak fejlődni, sőt növelni is tudták a foglalkoztatottak létszámát. De a többiek közül is soknak sikerült 2014-re a válságból való kilábalás, bár ez nem egyenletesen oszlik el az EU-ban. Sikereket elsősorban a nyugat-európai kkv-k tudnak felmutatni. Dél- és Kelet-Európában viszont még várat magára a kkv-szektor fellendülése. Erre utal pl. az EU Bizottság 2015. évi, a magyar kkv-k helyzetével foglalkozó tanulmánya²⁹, amely így fogalmaz:

„Bár vannak bizakodásra okot adó jelek, Magyarország kkv-szektorának még mindig nem sikerült tartós fellendülést elérnie. A 2008-as pénzügyi válság közvetlen következményeként a kkv-szektor visszaesést szenvedett el a vállalkozások száma, a foglalkoztatás és a hozzáadott érték tekintetében egyaránt. A vállalkozásokon belül a kkv-k száma 4%-kal csökkent 2009 és 2013 között, miközben több mint 22 000 kkv megszűnt. A cégek számának csökkenése munkahelyek megszűnését is eredményezte. A kkv-k körülbelül 32 500 munkahelyet építettek le 2009 és 2013 között. Azóta csupán a hozzáadott érték tekintetében történt fellendülés, amely 2009 és 2014 között 12%-kal emelkedett, míg ugyanezen időszak alatt a foglalkoztatás 2%-kal csökkent.

A már említett európai kisvállalkozói intézkedéscsomagban (SBA) vizsgált területek többségében Magyarország továbbra is elmarad az uniós átlagtól. A leginkább aggodalomra okot adó területek a vállalkozói környezet, a „második esély a bajba jutottaknak”, a „hatékony közgazgatás”, valamint a készségek és innováció. A kkv-politika prioritásai között a tanulmány elsősorban arra hívja fel a figyelmet, hogy tovább kell csökkenteni a bürokratikus terheket, javítani az átláthatóságot és a korrupciós kitétséget. Továbbá fokozni kell a kkv-k innovációs támogatását és javítani kell az „újrakezdő” vállalkozók körülményeit.

A hazai elemzések között a magyar kkv-k problémáit és jövőjét vizsgálta a „Kis- és középvállalkozások stratégiája 2014-2020.” (Társadalmi egyeztetésre készített tervezet, Budapest, 2013. május) című tanulmány.³⁰

---

²⁹ 2015. évi SBA-tájékoztató. Magyarország. EC. Brüsszel. 2015

³⁰ NTH Nemzetgazdasági Tervezési Hivatal. Bp. 2013.

A tanulmány szerint a kkv-stratégia elsődleges célja a mikro- kis- és közepes vállalkozások versenyképességének javítása. Ehhez olyan vállalkozói környezetet kell kialakítani, amely ösztönzi a növekedésre hajlandó vállalkozások versenyképességének javulását.

A versenyképesség növelésének egyik feltétele, hogy a vállalkozások minél egyszerűbben és gyorsabban jussanak külső finanszírozási forrásokhoz. Ugyanakkor fontosnak tartja a stratégia a kkv-kat támogató, helyzetbe hozó környezetet kialakítását is. Ezen belül elsősorban a következőket emeli ki:

- adózási, adminisztrációs terhek további csökkentése,
- helyi infrastruktúra-fejlesztések az önkormányzatok bevonásával.

A tanulmány, mint látjuk, hasonlóan ítéli meg a kkv-k fontosságát és hazai helyzetét, mint az idézett az EU-s tanulmányok.

3. FEJEZET. MIT TESZÜNK AZ INNOVÁCIÓ-ALAPÚ GAZDASÁG LÉTREJÖTTÉÉRT?

Magyarország Kormánya 2013.-ban fogadta el a „Befektetés a Jövőbe” Nemzeti Kutatásfejlesztési és Innovációs Stratégiát (2013-2020)³¹, amelynek központi célkitűzése a tudásalapú nemzetgazdaság létrehozása. A tudás által vezérelt gazdaság fejlődése három fő folyamat köré rendezhető. Ezek a tudás előállításának, a tudás felhasználásának és a tudás áramlásának a folyamatai.

A stratégia fő célként azt tűzte ki, hogy Magyarország 2020-ra a GDP-arányos K+F ráfordításokat 1,8%-ra, 2030-ra pedig 3%-ra kell, hogy növelje. Az 1,8%-os értékből a vállalati arány 1,2% lesz.

További célokat is megfogalmazott a stratégia. Közöttük például azt, hogy 2013-ról 2020-ra, a stratégia hét esztendeje alatt Magyarországon:

- › -30 nagyobb kutatási és technológiai-fejlesztési műhely lépjen be a „világelitbe”
- › +30 globális nagyvállalati K+F központ telepedjen meg / erősödjön meg
- › +30 K+F intenzív regionális közép vállalat termeljen és szolgáltasson
- › +300 K+F+I-re (kutatás-fejlesztés-innováció) épülő, növekedésorientált kisvállalat (ún. „gazella” cég) találja meg globális piaci számításait
- › +1000 innovatív kezdő vállalkozás jusson az induláshoz szükséges jelentős támogatáshoz.

³¹ Befektetés a jövőbe. Nemzetgazdasági Minisztérium. Bp. 2013. augusztus.

Gazella cégeken a szakirodalom azokat a vállalkozásokat érti, amelyek átlagos éves növekedési üteme egymást követő három éven keresztül meghaladja a 20%-ot, és tíz vagy annál több munkavállalóval rendelkezik a vizsgált időszak elején. A növekedés az alkalmazottak számával és a forgalommal mérhető.

A tanulmány bemutatja a stratégia megvalósításához szükséges feltételeket is. Külön hangsúlyozza közöttük, hogy fontos lenne, hogy sikerüljön kialakítani nálunk Európa legversenyképesebb K+F ösztönző adórendszerét.

Később, 2014 novemberben a Nemzeti Innovációs Hivatal elkészítette a Nemzeti Intelligens Szakosodási Stratégiát, amelynek – az anyag szerint – az a feladata, hogy „kijelölje az egész ország számára azokat az irányokat, amelyek mentén 2020-ig a kutatás-fejlesztést és innovációt várhatóan a leginkább fenntartható módon, a legnagyobb társadalmi nyereséggel és a legjobb anyagi hasznosulás ígéretével lehet támogatni.”

2015-től viszont a kormányzat tudományos- és technológiapolitikáért felelős szervezete, a Nemzeti Kutatási, Fejlesztési és Innovációs Hivatal (NKFIH), amely, a Nemzeti Innovációs Hivatal (NIH) bázisán, annak átalakulásával jött létre, felügyeli és irányítja a hazai intelligens szakosodási stratégiában megfogalmazottak megvalósítását.

A stratégia a következőképpen írja le az intelligens szakosodás lényegét: „Az intelligens szakosodás az Európai Unió egy új típusú, a kutatás-fejlesztési és innovációs folyamatok célzottabb támogatását lehetővé tevő, ezáltal a térségek tudásalapú gazdasági fejlődését segítő, a helyi lehetőségeket és igényeket jobban figyelembe vevő megközelítése. A folyamat célja, hogy az egyes tagországok és régiók 2020-ig tovább dinamizálják innovációs rendszereiket, hogy azok jelentős mértékben hozzájárulhassanak saját gazdaságuk, valamint az unió versenyképességének növekedéséhez, és fenntartható tudásgazdasággá alakulásához.

Magyarországgal kapcsolatban a stratégia szeretné elérni, hogy az évtized végére olyan tudásgazdasággá tudjon válni, amelyben nemzetközileg versenyképes tudásbázisok működnek, megteremtődik az intenzív tudásáramlás, ezáltal pedig még hatékonyabbá válik a tudásfelhasználás. Szintén kiemelt szempont, hogy a magyar gazdaság környezeti, társadalmi és gazdasági szempontból egyaránt fenntartható legyen, miközben a kreatív, illetve magas szellemi hozzáadott értékkel járó munkahelyek száma és a kkv-szektor innovációs képessége is növekszik.

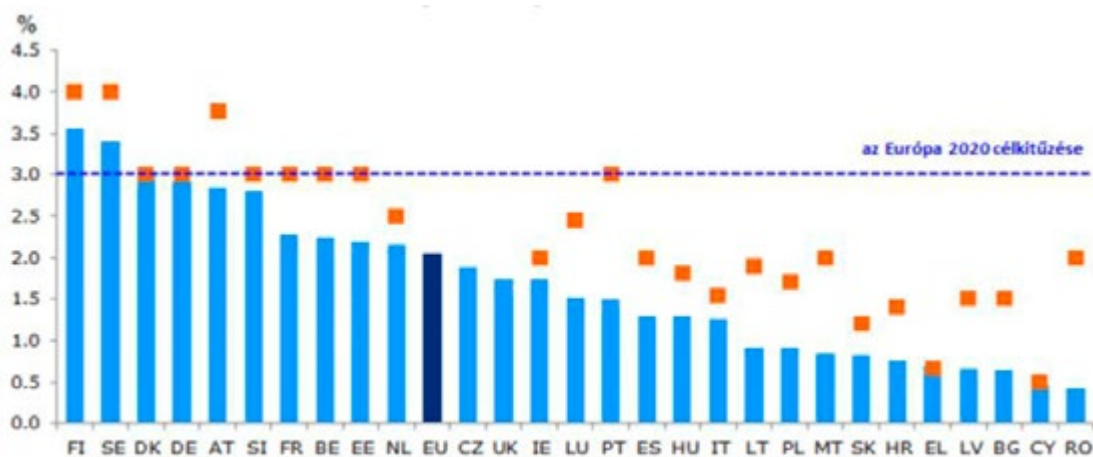
A 2014-2020-as időszakban Magyarország tervezi a magas hozzáadott értékű termelés arányának növelését. Ennek megvalósításához 2020-ra a GDP 1,8%-át tervezi K+F-re fordítani. Ez 1,2%-kal alacsonyabb, mint az EU-s célkitűzés. Az innováció támogatásával az operatív programok között céltartóan a „Gazdaságfejlesztési és Innovációs Operatív Program” (GINOP) foglalkozik, de ez nem zárja ki természetesen, hogy a többi programban, mint például a „Versenyképes Közép-Magyarország” Operatív Programban (VEKOP), vagy a Terület- és Településfejlesztés Operatív Programban (TOP) ne lehetne, sőt ne kellene innovatív megoldásokra törekedni. A GINOP prioritásai között megtaláljuk az innováció szempontjából legfontosabb területeket, a kkv-szektor versenyképességeinek javítását, a tudásgazdaság fejlesztését és az infokommunikációs képességek javítását. Külön témaként szerepel a klaszterek, vállalathálózatok létrejöttének támogatása és a cégek környezetének innovációbarátabbá tétele, de a vállalati kutatás-fejlesztés-innováció (K+F+I) támogatása is. De hogy álltunk a kitűzött célok tekintetében a tervezési időszak elején?

2014-ben az EU elemzést³² készítette az „Európa 2020” stratégia aktuális helyzetéről. Ebben arra hívja fel a figyelmet, hogy valószínűtlennek látszik, hogy az „Európa 2020” stratégia kutatással és fejlesztéssel kapcsolatos célkitűzése teljesüljön 2020-ig. Vagyis azt valószínűsíti, hogy a K+F-re fordított GDP-arányos kiadások várhatóan nem érik el 2020-ig a 3%-os EU-s átlagértéket. Ennek a célszámnak a teljesítéséhez az uniós K+F-kiadások átlagos éves növekedési rátájának meg kellene duplázódnia a 2007 és 2012 közötti időszakban mért értékhez képest. Ahhoz, hogy a 3%-os célszám elérése felgyorsuljon, gyorsabb, és még inkább a tudásalapú gazdasági tevékenységekre irányuló strukturális változásokra lenne szükség. Az egyes országok helyzete persze más és más. Ezt így jellemezte az anyag: a törekvések szintje és az „Európa 2020” stratégia célkitűzéseinek elérése felé tett előrelépés tagállamonként változik. A K+F tekintetében kitűzött nemzeti célok különböző szintű tagállami törekvéseket jeleznek: a legnagyobb uniós K+F intenzitást mutató Finnország és Svédország tűzte ki a legmagasabb célt: 2020-ra a GDP 4%-át kívánják a kutatás-fejlesztésbe fektetni. Ciprus és Görögország a maguk 0,50%-ával, illetve 0,67%-ával a legalacsonyabb célt tűzték ki. A többi ország elérhető, ám nem túl nagyratörő célt – például Olaszország 1,53%-ot – határozott meg. Görögországban 2012-ben a kutatás-fejlesztési ráfordítások már elérték a GDP 0,67%-át jelentő célkitűzést. Németország, Dánia és Ciprus egyre közelebb kerül kitűzött céljához.

Románia, Portugália, Málta és Litvánia messze van még a kitűzött céljától. A stratégia bemutatja, hogy hol álltak 2012-ben az egyes országok a K+F/GDP arány tekintetében, melyek

³² Mérleg az „Európa 2020” – az intelligens, fenntartható és inkluzív növekedés stratégiájáról. EB. Brüsszel. 2015.3.5.COM (2014). 130. final.

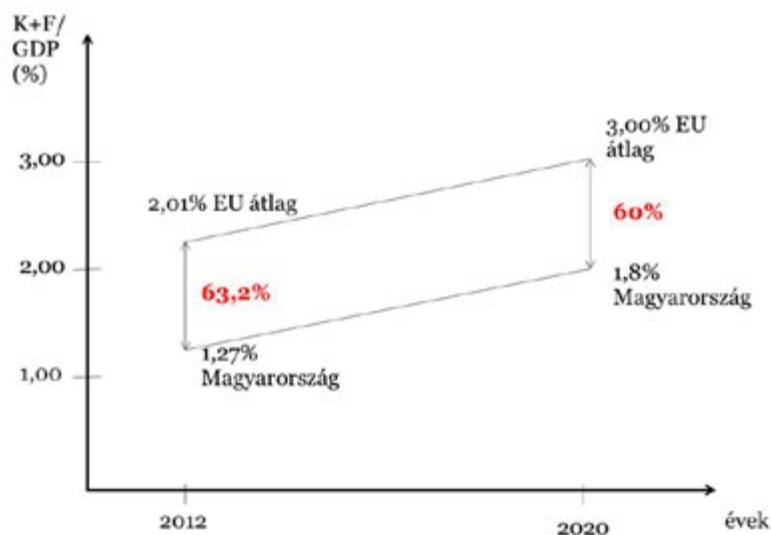
a nemzeti célkitűzések, illetve, hogy ezek hogyan viszonyulnak az EU-s átlagértékhez. Ezt látjuk a 16. ábrán:

16. ábra: Tagállami K+F beruházások a GDP %-ában

Forrás: EB. 2014

Magyarország a 2012. évi 1,27%-os értékkel az EU28 között a 17. a sorban. Ez az 1,27%-os érték 2012-ben az EU-s átlag (2,01%) 63,2%-a. A tervezett 1,8% 2020-ban pedig a tervezett EU-s 3%-os átlag csupán 60%-a lesz. Ezt látjuk a 17. ábrán.

17. ábra: K+F kiadások a GDP-hez viszonyítva, és az EU átlagtól való lemaradásunk

Forrás: saját szerkesztés

Ha az adatok valóban így alakulnak, akkor a mi adatunk az EU-s átlaghoz mérve 2020-ban 3,2%-al lesz kevesebb, mint 2012-ben volt.

A tananyagunk készítésekor legfrissebb, 2014. évi adat szerint már 1,38% volt a GDP arányában K+F-re fordított összeg Magyarországon, az EU-s átlag pedig 2,03%. Ez azt mutatja, hogy az EU-s átlaghoz viszonyítva a magyar érték 68%-ra javult. Ennek az oka, hogy a magyar érték gyorsabban nőtt, mint az EU-s átlag. Viszont fel kell figyelni arra a tényre, hogy az 1,38%-os értékből 72%-a céges ráfordítás, az állami pedig csupán 28%. Egyébként az 1,38%-os értékkel az EU-ban 2014-ben a 13.-ak vagyunk, a V4-ek között pedig, Csehország után, a másodikak. Legtöbbet 2014-ben is Finnország (3,17%), Svédország (3,16%), és Dánia (3,08%) költ a GDP-jéből a K+F-re. Tekintettel arra, hogy mindhárom ország jelentős GDP-vel rendelkezik, így a K+F-re fordított tényleges érték is nagy. Érdekességként nézzük meg az összehasonlító adatokat. Ezeket látjuk a 11. táblázatban.

11. táblázat. K+F a GDP százalékában és tényleges értéken néhány EU-s és EU-n kívüli országban 2014-ben

Ország	K+F	
	GDP %-ban	Tényleges összeg (millió euro)
Finnország	3,17	6512
Svédország	3,16	13612
Dánia	3,08	7982
Ausztria	2,99	9833
Németország	2,84	82866
Csehország	2,00	3091
Lengyelország	0,94	3864
Szlovákia	0,89	670
Magyarország	1,38	1429
<i>Eu-n kívüli országok</i>		
Svájc	2,96	15357
Japán	3,47	128645
USA	2,81	353007

Forrás: Eurostat, 2015. alapján saját szerkesztés.

Ezek az adatok azért fontosak, hogy lássuk, mely országok képesek erőteljesebben fejleszteni a tudás- és innovációalapú gazdasági ágazataikat. Fontos adat még az is, hogy az összes foglalkoztatott hány százaléka dolgozik a K+F területén. Nézzünk erre is néhány adatot!

12. táblázat. A K+F-ben foglalkoztatottak az összes foglalkoztatott százalékában 2014-ben

Ország	K+F-ben foglalkoztatottak (%)
Magyarország	0,91
Csehország	1,3
Lengyelország	0,66
Szlovákia	0,74
Ausztria	1,63
Dánia	2,16
Finnország	2,13

Forrás: Eurostat, 2015 alapján saját szerkesztés.

Mit jelent mindez? Az I. modul 1. fejezetében vizsgáltunk, hogy hogyan lehet egy gazdaság versenyképességét növelni. Megállapítottuk, hogy a versenyképesség legfontosabb forrása az innováció és a nagyobb tudástartalom termékekben és szolgáltatásokban egyaránt. A versenyképesség javítására pedig azért van szükség, mert az teszi lehetővé az életszínvonal és az életminőség javítását.

Ebben a fejezetben bemutattuk, hogy a különböző dokumentumokban mit vállalt a magyar kormány az innováció erősítésével, bátorításával kapcsolatban, és azt, hogy az hogyan viszonyul néhány más EU-s ország vállalásához. Kérdés, hogy a 2020-ra kitűzött célt, a tudásalapú gazdasági fejlődést az erre szánt kutatási-fejlesztési ráfordításokkal el lehet-e érni. Ez természetesen gazdaságpolitikai és fejlesztéspolitikai kérdés is. Ezekben döntünk ugyanis arról, hogy mely ágazatok, területek fejlesztését tartjuk a legfontosabbnak, és ezért melyekre szánunk több beruházási, fejlesztési, ezen belül kutatás-fejlesztési forrást. Példaként említhetjük a Nemzetgazdasági Minisztérium 2016. februárban megjelent, „Iriyi terv: az innovatív iparfejlesztés irányainak meghatározásáról” című gazdaságfejlesztési stratégiáját, amelynek célja a magyar gazdaságon belül a nagyobb tudástartalmú tevékenységek arányának növelése.

A stratégia kiemelt eszközként említi a K+F+I támogatását.

Így fogalmaz:

A kutatás-fejlesztésnek makrogazdasági jelentősége is van. A kutatás-fejlesztés fontos szerepet játszik a gazdasági fejlődés fenntartásában, a versenyképesség megőrzésében, illetve javításában.